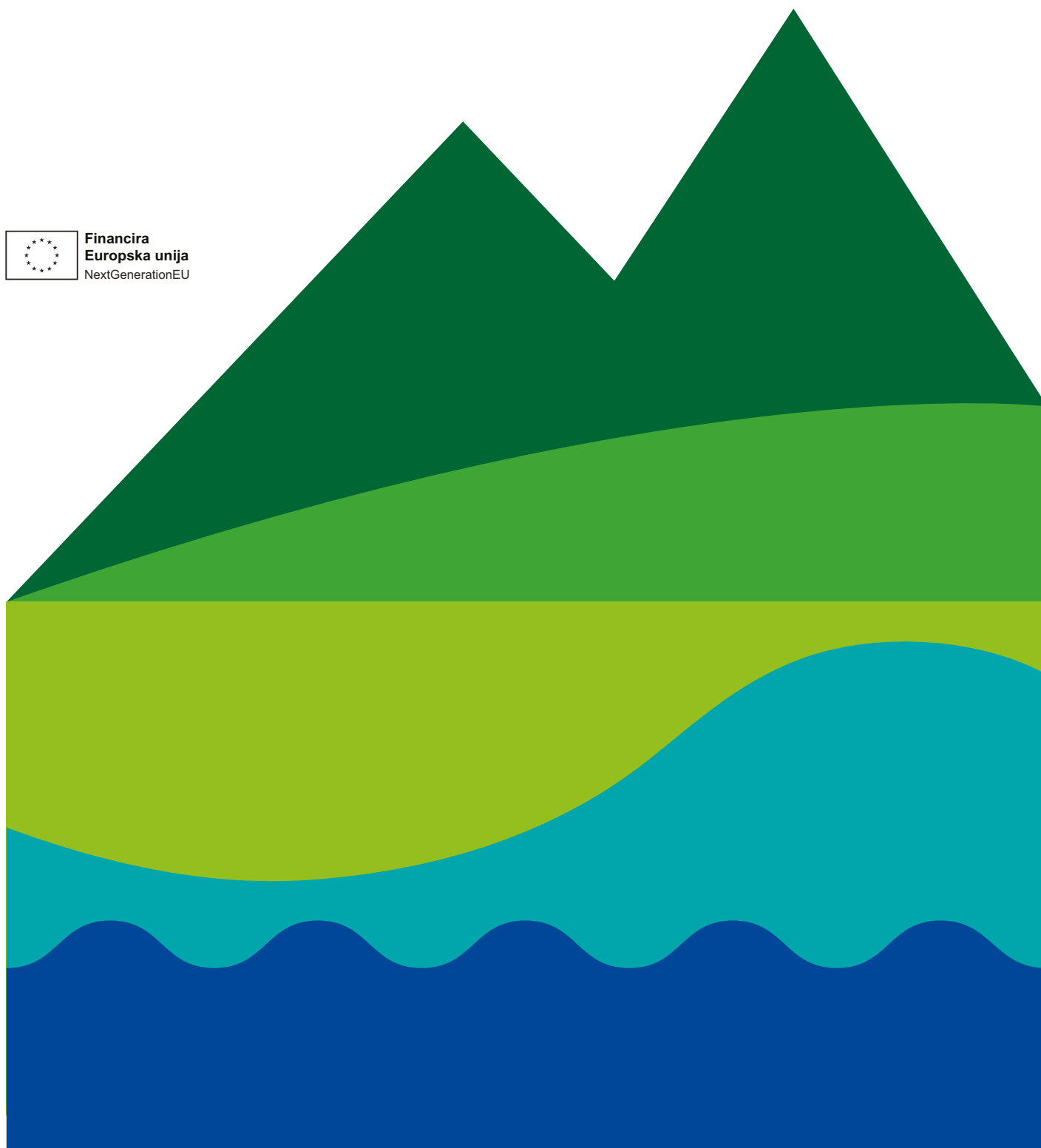

METODOLOŠKI VODIČ ZA IZRADU KRAJOBRAZNIH OSNOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Financira
Europska unija
NextGenerationEU

PREDGOVOR

Krajobraz je mnogo više od vizualnog dojma koji nas okružuje – on je strateški resurs Republike Hrvatske, živi odraz našeg identiteta, kulturne baštine, prirodnih vrijednosti te načina na koji živimo i oblikujemo prostor.

U vremenu sve snažnijih pritisaka na prostor, klimatskih promjena i rastućih zahtjeva za održivim razvojem, odgovorno upravljanje krajobrazom postaje jedno od ključnih pitanja današnjice. Planiranje budućnosti i zaštita prepoznatih krajobraznih vrijednosti zahtijevaju koordinirano djelovanje svih razina vlasti, ali i aktivno sudjelovanje cijelog društva.

Objavom *Metodološkog vodiča za izradu krajobraznih osnova u Republici Hrvatskoj* činimo važan iskorak prema sustavnom, stručnom i transparentnom pristupu vrednovanju, očuvanju i planiranju krajobraza. Ovaj vodič uspostavlja jedinstvenu metodologiju koja čini temelj za izradu Krajobrazne osnove Republike Hrvatske s pripadajućim atlasima te omogućuje daljnji razvoj krajobraznih osnova na različitim razinama detaljnosti. One će poslužiti kao ključne stručne podloge za analizu obilježja i vrijednosti prostora te za izradu smjernica koje će doprinijeti kvalitetnijem prostornom planiranju i usklađenosti sektorskih politika – od zaštite kulturne i prirodne baštine, okoliša i bioraznolikosti, do poljoprivrede, šumarstva, vodnog gospodarstva, energetike, turizma i infrastrukture.

Naš je cilj uspostaviti jedinstven i znanstveno utemeljen okvir koji će omogućiti prepoznavanje, očuvanje i unapređenje raznolikosti hrvatskih krajobraza, ali i njihovu prilagodbu suvremenim potrebama. Time ne samo da štitimo prostor – naš najvrjedniji, neobnovljiv resurs – već izravno doprinosimo boljoj kvaliteti života građana, jačanju lokalnih identiteta i stvaranju temelja za održivi razvoj.

Ovaj dokument ujedno predstavlja važan korak prema modernom, održivom i europskom pristupu prostornom razvoju te ispunjava obveze koje je Republika Hrvatska preuzela Zakonom o potvrđivanju Konvencije o europskim krajobrazima Vijeća Europe iz 2002. godine. Krajobraz više nije tek estetska kategorija – on postaje alat za donošenje informiranih, pravednih i dugoročno održivih odluka. Na taj način štitimo javni interes, povećavamo otpornost prostora na klimatske i druge pritiske te stvaramo preduvjet za ravnomjeren prostorni razvoj i kvalitetniji život ljudi.

Zahvaljujem svim stručnjacima, institucijama i dionicima koji su svojim znanjem, iskustvom i predanošću doprinijeli izradi ovog vodiča. Vlada Republike Hrvatske ostaje trajno posvećena jačanju institucionalnih i stručnih kapaciteta za upravljanje prostorom, svjesna da je prostor – neobnovljiv resurs i zajedničko dobro svih nas.

BRANKO BAČIĆ

Potpredsjednik Vlade i ministar prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine

**Metodološki vodič za izradu krajobraznih osnova
u Republici Hrvatskoj**

NOSITELJ IZRADE

**Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva
i državne imovine**

Branko Bačić, potpredsjednik Vlade Republike Hrvatske
i ministar

Zavod za prostorni razvoj

Bojan Linardić, ovlašten za obavljanje poslova ravnatelja zavoda

STRUČNI TIM MINISTARSTVA

Zavod za prostorni razvoj

Ingrid Gojević

Sunčana Habrun

Ana Marija Majdak

Sandra Momčilović

Martina Vidaković Babić

SAVJETODAVNO TIJELO

Branka Aničić, profesorica emerita

Ana Budanko Penavić, Ministarstvo poljoprivrede,
šumarstva i ribarstva

Verica Cvek Domljan, Ministarstvo poljoprivrede,
šumarstva i ribarstva

Robert Duić, ovlaštenu krajobrazni arhitekt,

Hrvatska komora arhitekata

prof. dr. sc. **Sanja Gašparović**, Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Mirna Sabljak, Ministarstvo kulture i medija

dr.sc. **Ana Sopina**, viša asistentica, Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Gabrijela Šestani, Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije

Tanja Šinko, Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije
izv. prof. dr. sc. **Jana Šarinić**, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

STRUČNI IZRAĐIVAČ

Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet

Zelena infrastruktura d.o.o.

VODITELJ IZRADE STUDIJE

Izv. prof. dr. sc. **Goran Andlar**

KOORDINATOR TIMA

Višnja Šteko, mag. ing. prosp. arch.

ČLANOVI STRUČNOG TIMA

Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet,

Zavod za ukrasno bilje, krajobraznu arhitekturu i vrtu umjetnost

izv. prof. dr. sc. **Goran Andlar**

izv. prof. dr. sc. **Ines Hrdalo**

mr. sc. **Vesnica Koščak Miočić-Stošić**

doc. dr. sc. **Dora Tomić Reljić**

izv. prof. dr. sc. **Petra Pereković**

izv. prof. dr. sc. **Kristina Krklec**

izv. prof. dr. sc. **Vedran Rubinić**

Zelena infrastruktura d.o.o.

Višnja Šteko, mag. ing. prosp. arch.

Lara Bogovac, mag. ing. prosp. arch.

Matea Petrović, mag. ing. prosp. arch.

Mirjana Meštrić, mag. ing. prosp. arch.

Dorotea Garašić, mag. ing. prosp. arch.

Karla Luić-Kmezić, mag. ing. prosp. arch.

Helena Miholić, mag. ing. prosp. arch.

Sunčana Bilić, mag. ing. prosp. arch.

Marina Čačić, mag. ing. agr.

Sven Keglević, mag. ing. geol.

Zoran Grgurić, mag. ing. silv.

Andrijana Mihulja, mag. ing. silv.

Fanica Vresnik, mag. biol.

Ekomena d.o.o.

dr. sc. **Filip Šrajer**

Jere Kuzmanić, mag. ing. arch.

Vitoria Šokec Plepelić, mag. ing. prosp. arch.

Ask Atelier d.o.o.

Azra Suljić, mag. ing. arch.

doc. dr. sc. **Marija Premužić Ančić**, mag. ing. arch.

Dunja Naerlović, mag. ing. arch.

VANJSKI SURADNICI

prof. dr. sc. **Aleksandar Lukić**

Ivan Šišak, mag. geogr.

Stjepan Večerin, student krajobrazne arhitekture

DEKAN AGRONOMSKOG FAKULTETA

prof. dr. sc. **Aleksandar Mešić**

NAKLADNIK

**Ministarstvo prostornoga uređenja,
graditeljstva i državne imovine**

UREDNIŠTVO

Ingrid Gojević

Sandra Momčilović

Martina Vidaković Babić

Ana Marija Majdak

LEKTURA

ANALEKTA j.d.o.o. za usluge

FOTOGRAFIJE

Izv. prof. dr. sc. **Goran Andlar**

GRAFIČKI DIZAJN

Šesnić&Turković d.o.o., Maja Draganić

TISAK

Kerschhoffset

NAKLADA

300 primjeraka

Zagreb, prosinac 2025.

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 991005915251809366.

ISBN 978-953-6793-75-4 (tiskano izdanje)

ISBN 978-953-6793-76-1 (E-knjiga/PDF)

SADRŽAJ

1. UVOD — 7

2. HIJERARHIJSKE RAZINE RAŠČLAMBE KRAJOBRAZA REPUBLIKE HRVATSKE — 9

3. PROCJENA KARAKTERA KRAJOBRAZA — 13

4. VREDNOVANJE KRAJOBRAZA — 21

5. SUDJELOVANJE JAVNOSTI U IZRADI KRAJOBRAZNIH OSNOVA — 27

6. IZNIMNI I VRIJEDNI KRAJOBRAZI — 33

6.1. Uputa za identifikaciju iznimnih i vrijednih
krajobraza — 34

6.2. Kriteriji i indikatori za identifikaciju iznimnih
i vrijednih krajobraza — 35

6.3. Obrazac za identifikaciju iznimnog/vrijednog
krajobraza (OZIVK) — 36

7. VRIJEDNE VIZURE I DEGRADIRANI KRAJOBRAZI — 39

8. CILJEVI KVALITETA I SMJERNICE ZA NJIHOVO POSTIZANJE TE OČUVANJE I UNAPREĐENJE KRAJOBRAZA — 43

9. METODOLOŠKI OKVIR ZA IZRADU KRAJOBRAZNIH OSNOVA PREMA HIJERARHIJSKIM RAZINAMA — 47

10. DOSTUPNOST KRAJOBRAZNIH OSNOVA I IZNIMNIH KRAJOBRAZA U INFORMACIJSKOM SUSTAVU PROSTORNOG UREĐENJA (ISPU) — 55

11. TIM STRUČNJAKA ZA IZRADU KRAJOBRAZNIH OSNOVA I ATLASA IZNIMNIH KRAJOBRAZA — 57

KRATICE

DPPR — Državni plan prostornog razvoja

EU — Europska unija

GIS — Geografski informacijski sustav

GUP — Generalni urbanistički plan

NP — Nacionalni park

PP — Park prirode

PPPPPO — Prostorni plan područja posebnih obilježja

PPŽ — Prostorni plan županije

RH — Republika Hrvatska

SZUO — Strategija zelene urbane obnove

UNESCO — *United Nations Educational, Scientific
and Cultural Organization*

UPU — Urbanistički plan uređenja

ZI — Zelena infrastruktura

GLOSAR

OSNOVNIH

POJMOVA

Analiza krajobraza (*Landscape Analysis*) proces je određivanja sastavnih dijelova krajobraza kako bi se razumjelo od kojih je elemenata sačinjen i koje su veze/ međuodnosi tih elemenata.

Atlas iznimnih / vrijednih krajobraza (*Atlas of the Outstanding / Valuable Landscapes*) stručni je dokument kojim se evidentiraju i predstavljaju iznimni i/ili vrijedni krajobrazi određenoga administrativnog (države, županije, grada/općine) ili geografskog/ krajobraznog obuhvata (krajobrazne regije ili makroregije, otoka, arhipelaga, planine itd.). Evidencija i prezentacija iznimnih i vrijednih krajobraza utemeljena je na *Obrascu za identifikaciju iznimnog/ vrijednog krajobraza*, a predstavlja se u obliku publikacije prilagođene široj javnosti. Pojedini atlas može ciljati na sve vrste iznimnih/vrijednih krajobraza u nekom obuhvatu ili pak na određenu temu.

Atlas krajobraza (*Landscape Atlas*) produkt je procjene karaktera krajobraza, odnosno dio krajobrazne osnove kojim se prezentiraju krajobrazne jedinice (područja/tipovi/uzorci).

Ciljevi kvaliteta krajobraza (*Landscape Quality Objectives*) definiraju željena obilježja i kvalitete krajobraza koje treba postići ili očuvati u budućnosti. Predstavljaju zajedničke težnje opće javnosti, mišljenja stručnjaka i javnih politika u odnosu na krajobraz i njegova obilježja. Ciljevi kvaliteta krajobraza način su formiranja konačnog cilja za unapređenje i očuvanje krajobraza koji je društvo postavilo u procesu sudjelovanja javnosti. Dobivaju se na temelju prepoznavanja karaktera krajobraza, njegovih kvaliteta i vrijednosti te dinamici za svaku krajobraznu jedinicu.

Čimbenik krajobraza (*Landscape Aspect*) jest ono što utječe na formiranje krajobraza, a može biti prirodnog i/ili antropogenog, materijalnog, ali i nematerijalnog karaktera.

Degradirani krajobraz (*Degraded Landscape*) jest krajobraz čija su obilježja znatno degradirana ili oštećena ljudskim djelovanjem ili prirodnim procesima.

Gradski/urbani krajobraz (*Urban Landscape, Townscape, Cityscape*) prostor je dominantno oblikovan ljudskim djelovanjem, u kojem se isprepleću izgrađeni i otvoreni prostori. Obuhvaća izgrađene prostore, poput zgrada i infrastrukturnih objekata, te otvorene prostore, uključujući prometne koridore, trgove, parkove, zelene površine i

druge javne i privatne prostore. Njihovi međuodnosi utječu na prostorni identitet, vizualnu prepoznatljivost i kvalitetu života. Urbani krajobraz može biti povijesni, rezidencijalni, industrijski, infrastrukturni ili mješoviti, ovisno o njegovim obilježjima i dominantnim funkcijama.

Identifikacija vizualnih cjelina (*Identification of Visual Entities*) analitički je postupak kojim se, na temelju prostorno-perceptivnih rubova, izdvajaju prostorne cjeline koje se percipiraju kao vizualno koherentne. Temelji se na interpretaciji reljefa, zračnih snimaka i terenskih opažanja te prethodi vrednovanju prema vizualno-doživljajnim kriterijima.

Intenzitet vizualne izloženosti (*Viewshed Intesity*) jedinica je kojom se mjeri frekvencija promatranja, a dobiva se preklapanjem vizualne izloženosti iz unaprijed određenih najfrekventnijih točaka u prostoru.

Iznimni krajobraz (*Outstanding Landscape*) jest prostorno-planska kategorija koja označava krajobraz prioritetnog očuvanja državnog značaja, čija vrijednost proizlazi iz izraženosti i kombinacije prirodnih, antropogenih i vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza.

Karakter krajobraza (*Landscape Character*) jasna je, prepoznatljiva i konzistentna kombinacija krajobraznih obilježja i elemenata koji određeni krajobraz čine drugačijim od ostalih (ne boljim ili lošijim).

Koherentnost (sklad, harmoničnost) krajobraza (*Landscape Coherence*) označava stupanj povezanosti krajobraznih čimbenika u prostoru i vremenu. Visoka koherentnost odražava se u skladnoj organizaciji prostora, prilagođenosti antropogenih uzoraka prirodnim obilježjima, dosljednosti u izmjenjivanju krajobraznih uzoraka i elementa, jasnoj čitljivosti i preglednosti itd.

Kompleksnost (raznolikost) krajobraza (*Landscape Complexity*) označava stupanj raznolikosti krajobraznih uzoraka i elemenata (prirodnih i antropogenih), što doprinosi bogatstvu vizualne scene. Može proizlaziti iz raznolikosti prirodnih obilježja prostora, poput raščlanjenosti i razvedenosti reljefa te raznolikosti i različitih prirodnih površinskih pokrova i/ili iz raznolikosti antropogenih obilježja (uzoraka naselja, poljoprivrede, otvorenih gradskih prostora itd.).

Konzervatorsko-krajobrazna podloga izrađuje se kao stručna podloga za prostorno planiranje, za izradu planova upravljanja, strateških studija, poslovnih planova, razvojnih planova i ostalih dokumenata koji se nalaze unutar zona kulturno-povijesnih cjelina, njihovih kontaktnih zona i kulturnog krajolika. Podloga se bavi analizom postojećeg stanja, koja uključuje i analizu postojeće vegetacije, povijesni razvoj, valorizaciju i mjere očuvanja kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti na području obuhvata.

Konzervatorsko-krajobrazni elaborat stručni je dokument koji se izrađuje u svrhu izdavanja posebnih uvjeta zaštite i očuvanja u slučaju složenijih zahvata na vrijednim graditeljskim sklopovima i građevinama (povijesne građevine s perivojima poput palača, dvoraca, ljetnikovaca i sl.), koji sadrži grafički i tekstualni dio, a obuhvaća identifikaciju te analizu stanja, koja pak uključuje analizu postojeće vegetacije, povijesni razvoj, valorizaciju i mjere očuvanja kulturno-povijesnih i krajobraznih vrijednosti na području obuhvata.

Krajobraz/krajolik/pejzaž¹ (*Landscape*) određeno je područje, viđeno ljudskim okom, čija je narav rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika; Pod pojmom krajobraza podrazumijeva se cjelovit/integralni pogled na prostor, koji uzima u obzir njegova prirodna (geomorfologija, pedologija, hidrologija, prirodni pokrov, bioraznolikost itd.), antropogena (povijesni razvoj prostora, korištenje zemljišta, lokalne prakse, memorije, asocijativnost itd.) te vizualno-doživljajna obilježja (prostorni identitet, kompleksnost, vizualna izloženost itd.). Sukladno tomu, i metode kojima se krajobraz istražuje, analizira, planira, štiti, oblikuje i se njima upravlja integralnog su karaktera. Krajobrazu se pristupa kao kompleksnom sustavu različitih elemenata koji svojim uzročno-posljedičnim vezama omogućavaju njegovo funkcioniranje; krajobraz nije samo dio ozemlja ili pak dio okoliša ili dio prostora, već je cjelovita prostorna pojava sa svojim kvalitetama te subjektivnim i objektivnim atributima, koja se mijenja s obzirom na promjene nastale zbog prirodnih procesa i čovjekovih aktivnosti u prostoru.

Krajobraz mora (*Seascape*) određeno je područje, kako ga percipiraju ljudi, koje čini more i prostor iznad mora te kopnena obalna linija, na kojem je more ključni element fizičkog okoliša. Karakter mu je rezultat međusobnog djelovanja prirodnih i/ili ljudskih čimbenika.

Krajobrazi za obnovu (*Landscapes for Restoration*) birani su degradirani krajobrazi koji se razmatraju za implementaciju u prostorni plan.

Krajobrazna jedinica (*Landscape Unit*) najopćenitiji je pojam za krajobraz homogeni i prepoznatljivi karaktera, definiran granicama, a može podrazumijevati krajobrazno područje, krajobrazni tip, krajobraznu regiju, krajobrazni uzorak ili dr.

Krajobrazna nosivost (*Landscape Capacity*) stupanj je do kojeg određena krajobrazna jedinica može prihvatiti promjene bez neželjenih utjecaja na njegov karakter.

Krajobrazna osnova (*Landscape Character Study*) stručna je podloga kojom se ponajprije provodi identifikacija i procjena karaktera krajobraza nekog područja (nacionalnog teritorija, administrativnog područja, zaštićenog područja ili lokaliteta), na temelju čega je uspostavljeno cjelovito znanje o krajobrazu. Krajobrazna osnova primarno uključuje postupke identifikacije, kartiranja i opisa krajobraza, ali i postupke vrednovanja, osjetljivosti te propisivanje ciljeva kvaliteta i smjernica za očuvanje, planiranje i upravljanje.

Krajobrazna politika (*Landscape Policy*) odnos je nadležnih javnih vlasti kojim se izražavaju opća načela, strategije i smjernice koje omogućuju poduzimanje određenih mjera radi zaštite, upravljanja i planiranja krajobraza.

Krajobrazna regija (*Landscape Region*) jedinstveno je, geografski izdvojeno područje koje ima svoj identitet i koje je prepoznatljivo na regionalnoj razini.

Krajobrazna studija / podloga (*Landscape Study*) stručna je podloga za izradu UPU-a i projektne dokumentacije (urbanističko-arhitektonske) složenijih zahvata koji se nalaze unutar zona iznimnih i/ili vrijednih i visoko osjetljivih krajobraza, prethodno prepoznatih tijekom izrade krajobraznih osnova područne i/ili lokalne razine. Studija se bavi detaljnom analizom i vrednovanjem krajobraza radi propisivanja smjernica za očuvanje vrijednih i osjetljivih dijelova područja obuhvata zahvata te smjernica za izradu plana namjene površina i projektne dokumentacije samog zahvata. Smjernice je potrebno

implementirati u daljnjoj izradi UPU-a i projektno-tehničke dokumentacije planiranog zahvata (najčešće su to velike turističko-rekreacijske zone, gospodarske zone, velike solarne elektrane itd.). Pritom je potrebno voditi računa da se studijom identificirani najvrjedniji i najosjetljiviji dijelovi očuvaju i u najvećoj mogućoj mjeri integriraju u buduće projekte uređenja, a planirana izgradnja svojim dimenzijama i morfologijom uklopi u okolni krajobraz.

Krajobrazna vrijednost (*Landscape Value*) postojeća je i/ili potencijalna kvaliteta određenog krajobraza, a podrazumijeva prirodne, vizualno-doživljajne i antropogene kvalitete čovjekova okoliša/krajobraza. Predstavlja relativnu vrijednost koju društvo i/ili stručnjaci pridaju različitim krajobrazima. Različiti dionici mogu vrednovati krajobraz na različiti način, ovisno o njihovoj ulozi u prostoru.

Krajobrazni elaborat dokument je koji prethodi projektnim razinama i usmjeren je na izradu detaljnih analiza i vrednovanja prostornih/krajobraznih struktura i elemenata (npr. postojeće vegetacije, suhozidnih struktura, istaknutih reljefnih formacija itd.) te propisivanje smjernica za njihovo očuvanje i buduće uređenje otvorenih prostora. Ima karakteristike prostorno-programске podloge, odnosno studije, koja mu i prethodi.

Krajobrazni element (*Landscape Element*) pojedinačni je element u krajobrazu, npr. drvo, suhozid, melioracijski jarak, drvoređ, živica, crkva. Pojedinačni je element entitet i može biti ograničen u prostoru.

Krajobrazni tip (*Landscape Type*) ima relativno homogen karakter, ali je generičke naravi tako da se može pojaviti u različitim područjima i dijelovima regije/zemlje. Gdje god se pojavljuje na općoj razini, ima slične kombinacije geologije, reljefa, vegetacije, načina korištenja zemljišta, uzoraka naselja i poljoprivrede itd. Koncept tipa primjenjiv je na svim razinama raščlambе krajobraza.

Projekt krajobraznog uređenja / krajobrazne arhitekture (*Landscape Design Project*) vrsta je projekta kojim se daje projektno rješenje za uređenje otvorenih prostora. Na osnovi rezultata analize i vrednovanja te smjernica za očuvanje i uređenje otvorenih prostora on oblikuje prostorna rješenja sukladno načelima kulture građenja i kulture prostora.

Krajobrazni uzorak (*Landscape Pattern*) najdetaljniji je oblik krajobrazne jedinice koji čini kombinacija različitih prirodnih i antropogenih obilježja, ali s naglaskom na strukturna obilježja (morfologija naselja,

¹ Sva tri pojma su jednakovrijedna te da se njima ravnopravno može koristiti, posebno zato što su pojedini već uvriježeni unutar određenih struka. Međutim, prednost se daje pojmu „krajobraz“ iz dva razloga: prvi je to što je uvriježen u struci krajobrazne arhitekture, a drugi je to što u odnosu na druga dva pojma ima određenu dodanu vrijednost – u odnosu na „krajolik“ ima tvorbenu plodnost (krajobrazan/ni), a u odnosu na „pejzaž“ jer je hrvatska riječ.

parcelacija zemljišta, uzorci vegetacije itd.). Podrazumijeva vezu strukture krajobraza s geografsko-fizičkim, kulturno-povijesnim i drugim obilježjima.

— **Krajobrazno obilježje** (*Landscape Feature*) svojstvo je koje definira karakter krajobraza. Pojedina obilježja mogu biti kontinuirana, ali se mogu pojaviti i pojedinačno.

— **Krajobrazno područje** (*Landscape Area*) geografski je jedinstveno područje prepoznatljiva karaktera i identiteta. Dijeli slične karakteristike s drugim krajobraznim područjima unutar istog tipa krajobraza.

— **Kulturni krajobraz** (*Cultural Landscapes*), prema UNESCO-u, obuhvaća raznolikost manifestacija interakcije čovjeka i njegova prirodnog okoliša. Često odražava specifične tehnike održivog korištenja zemljišta, uspostavljen je s obzirom na obilježja i ograničenja prirodnog okoliša, ali i na temelju određenoga duhovnog odnosa prema prirodi. U tumačenju kulturnog krajobraza jednako je važno razumijevanje antropogenih i prirodnih čimbenika, odnosno u tvorbi njegove vrijednosti vrlo često sudjeluju oba čimbenika.

— **Kultivirani krajobrazi** (*Cultivated Landscapes*) kopnena su i vodena područja oblikovana primarnim djelatnostima, odnosno korištenjem prirodnih resursa u poljoprivredi, šumarstvu, ribarstvu i drugim oblicima gospodarenja prostorom.

— **Kvalitete krajobraza** (*Landscape Quality*) predstavljaju karakteristike krajobraza temeljene na ocjeni stanja s obzirom na prirodna, antropogena i vizualno-doživljajna obilježja krajobraza.

— **Modeliranje ranjivosti krajobraza** (*Modeling of Landscape Vulnerability*) optimizacijski je postupak koji s pomoću generaliziranih višekriterijskih modela procjene identificira utjecaj određenog zahvata na zaštitne zahtjeve u krajobrazu, a provodi se na temelju interakcijskih matrica određenim setom kriterija te nije vezan za određenu krajobraznu jedinicu.

— **Obnova krajobraza** (*Landscape Restoration*) podrazumijeva proces poboljšanja ili vraćanja prirodnih i antropogenih obilježja krajobraza koji su oštećeni ili degradirani ljudskim djelovanjem ili prirodnim procesima.

— **Opservatorij krajobraza** (centar, institut) (*Landscape Observatory/Centre/Institute*) tijelo je za: (1) istraživanje obilježja, stanja i promjena u krajobrazu; (2) unapređenje razumijevanja njegovih vrijednosti i dinamike; (3) poticanje razmjene informacija i suradnje. Uspostava

opservatorija promiče se Konvencijom o europskim krajobrazima, primarno radi pomoći u implementaciji krajobraznih alata i tema u sektorske politike. Teme, obuhvati i funkcije opservatorija mogu biti različiti, ovisno o potrebama i ciljevima.

— **Osjetljivost krajobraza** (*Landscape Sensitivity*) sagledava se na temelju količine i opsega promjena koje određena krajobrazna jedinica može podnijeti, a da se pritom ne promijeni njegov karakter i njegova vrijednost. Procjenjuje se na temelju kvaliteta određene krajobrazne jedinice (krajobraznog područja ili krajobraznog tipa), a izražava se u ordinalnoj skali.

— **Poljoprivredni krajobraz** (*Agricultural Landscape*) tip je kultiviranog krajobraza koji obuhvaća kopnena i vodena područja oblikovana korištenjem prirodnih resursa, primarno putem poljodjelstva i stočarstva. Mogu ga činiti poljoprivredna zemljišta – oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare te druge površine koje se mogu privesti poljoprivrednoj proizvodnji. Ne uključuje izgrađena područja.

— **Prekogrančni krajobraz** (*Transboundary Landscapes*) onaj je koji se proteže preko granica dviju ili više država, a karakteriziraju ga slična ili ista prirodna i/ili antropogena obilježja. Za potrebe njihova održivog planiranja, očuvanja i upravljanja nužna je koordinirana suradnja između susjednih zemalja.

— **Prirodni krajobraz** (*Natural Landscape*) određeno je područje koje je primarno oblikovano prirodnim procesima, bez ili uz minimalno djelovanje ljudskih čimbenika.

— **Procjena karaktera krajobraza** (*Landscape Character Assessment*) postupak je identifikacije krajobraza slična karaktera, njihovo klasificiranje/tipologija, kartiranje, opisivanje i vizualizacija. Taj postupak podrazumijeva opis karaktera, trendova, dinamike te smjernica za razvoj i očuvanje krajobraza. Integralnog je karaktera jer razmatra sve čimbenike tvorbe krajobraza, kako antropogene tako prirodne, a lišen je vrijednosnih prosudbi i donošenja odluka. Kad se postupak identifikacije bavi krajobrazima mora, govorimo o procjeni karaktera krajobraza mora (*Seascape character assessment*), a konceptualno slijedi definiciju procjene karaktera krajobraza.

— **Prostorni identitet** (*Spatial Identity*) označava izrazitu prepoznatljivost krajobraza i snažan vizualni dojam koji uvjetuje osjećaj mjesta čineći ga jedinstvenim u odnosu na druge krajobraze. Može se očitovati na različite

načine, uključujući posebnost ukupnog karaktera krajobraza, specifičnost prostorne organizacije i smještaja, istaknutost pojedinih uzoraka i elemenata, specifičan odnos antropogenih i prirodnih uzoraka, snažne prostorne kontraste te dominaciju neuobičajenih materijala i pokrova, ali i druge čimbenike koji doprinose jedinstvenosti krajobraza.

— **Ranjivost krajobraza** (*Landscape Vulnerability*) sagledava se kroz potencijalni utjecaj planiranih razvojnih zahvata ili aktivnosti u prostoru na zaštitne zahtjeve u krajobrazu, zaštitu prirodnosti, zaštitu čovjekovog okoliša i zaštitu prirodnih resursa. Modelira se primjenom višekriterijske analize u GIS sučelju.

— **Regija** (*Region*) u geografiji predstavlja odraz obilježja prirodne osnove i specifičnosti društveno-ekonomskih struktura u njima.

— **Registar iznimnih krajobraza** (*The Register of the Outstanding Landscapes*) digitalna je baza iznimnih krajobraza koja je implementirana u ISPU (Informacijski sustav prostornog uređenja) te koja omogućava uvid u lokaciju i ostale atribute o pojedinomu iznimnom krajobrazu iz *Obrasca za identifikaciju iznimnog/vrijednog krajobraza*.

— **Reprezentativnost krajobraza** (*Landscape Representativity*) svojstvo je krajobraza da kvalitetno predstavlja ključna obilježja specifična za određeno područje ili određeni tip krajobraza.

— **Rijetkost krajobraza** (*Landscape Rarity*) odnosi se na jedinstvenost ili rijetkost njegovih ključnih obilježja. Može označavati rijetkost u smislu nestajanja ostalih iz skupine određenog tipa krajobraza ili jedinstvenost kao prisutnost jedinog primjera tog tipa krajobraza.

— **Ruralni krajobrazi** (*Rural Landscapes*) izvangradska su kopnena i vodena područja nastala interakcijom čovjeka i prirode, a čine ih kultivirana, prirodna i izgrađena područja. Kultivirana su područja ona nastala korištenjem prirodnih resursa putem poljoprivrede, stočarstva, ribolova i akvakulture, šumarstva, sakupljanja divlje hrane, lova te eksploatacije drugih resursa. Prirodna i doprirodna područja mogu biti kopnena i morska, netaknuta ili pod manjim ljudskim utjecajem. Izgrađena područja primarno se odnose na ruralna naselja pa se ruralni krajobraz općenito poistovjećuje s nižom gustoćom naseljenosti, manjim stupnjem izgrađenosti te dominacijom otvorenih prostora. Na ruralne krajobraze treba gledati kao na multifunkcionalna, dinamična i promjenjiva područja, u

kojima su prirodni i antropogeni čimbenici nedjeljivi.

Scenska kvaliteta krajobraza (*Scenic Quality*) predstavlja vizualnu cjelinu krajobraza iznimnih i/ili visoko vrijednih vizualno-doživljajnih kvaliteta (prostorni identitet, koherentnost, vizualna cjelovitost, kompleksnost, itd.) i velika intenziteta vizualne izloženosti.

Studija zelene infrastrukture (*Green Infrastructure Study*) dokument je koji je analitička podloga za izradu Strategije zelene infrastrukture. Studija uključuje integralnu analizu čimbenika otvorenih površina te identifikaciju, kartiranje i vrednovanje otvorenih prostora značajnih za uspostavu multifunkcionalne mreže zelene infrastrukture.²

Strategija zelene infrastrukture (*Green Infrastructure Strategy*) strateški je dokument koji proizlazi iz Studije ZI, a ostvaruje ciljeve razvoja zelene infrastrukture, koji uključuju: (1) integraciju NBS rješenja, (2) prilagodbu klimatskim promjenama i (3) jačanje otpornosti na okolišne rizike. Strategija ZI definira srednjoročnu viziju razvoja razmatranog obuhvata, koja služi kao vodič za odabir ciljeva i postupaka djelovanja, a po pravilu se donosi za razdoblje od pet do 10 godina. Strategija ZI sadrži dijagram i koncept razvoja multifunkcionalne mreže zelene infrastrukture na osnovi kojih se izrađuje kartografski plan zelene infrastrukture.³

Plan zelene infrastrukture (*Green Infrastructure Plan*) dio je Strategije ZI, a predstavlja grafički prikaz zelene infrastrukture koji mora biti izrađen u mjerilu i tako da se može implementirati u prostorne planove.

Studija pogodnosti krajobraza (*Landscape Suitability Study*) stručna je podloga kojom se identificiraju pogodne lokacije za smještaj pojedinih zahvata u istraživanom prostoru/krajobrazu. Istodobno sagledava razvojne i zaštitne zahtjeve krajobraza, dobiva se izradom modela privlačnosti, ranjivosti i, konačno, pogodnosti prostora, i to na temelju višekriterijske GIS analize.

Sudjelovanje javnosti u izradi krajobraznih osnova (*Public Participation in the Landscape Assessment and Evaluation*)

podrazumijeva pristupe prikupljanja, obrade i implementacije društvenih vrijednosnih stavova i percepcije prostornih karakteristika radi povećanja konsenzusa u procesu identifikacije, karakterizacije i vrednovanja krajobraza (pretežito putem radionica, fokus grupa, konsenzus konferencija, anketnih ispitivanja, intervjua, izrade kognitivnih mapa, javnih uvida i izlaganja i sl.).

Ugroženost krajobraza (*Landscape Endangerment*) odnos je osjetljivosti krajobraza i intenziteta pritiska (vrste, količine i rasprostranjenosti identificiranih razvojnih zahvata) na istome krajobraznom području, a izražava se u ordinalnoj skali. Pritom se ugroženost krajobraznog područja povećava s povećanjem osjetljivosti i intenziteta pritiska, i obratno.

Vizualna cjelina (*Visual Entity*) prostor je koji se percipira kao koherentna vizualna cjelina, određen prostorno-perceptivnim granicama.

Vizualna cjelovitost / Vizualni integritet krajobraza (*Visual Integrity of the Landscape*) odnosi se na cjelovit doživljaj vizualne cjeline. U vizualnom/strukturnom smislu procjena cjelovitosti uključuje utvrđivanje homogenosti i potpunosti karaktera promatranog prostora prema prisutnosti svih prirodnih i antropogenih elemenata te uzoraka, njihovu odnosu te kapacitetu prostora da se percipira kao samostalna jedinica. Uključuje i procjenu karaktera i brojnosti različitih vizura koje se otvaraju iz pojedinih točaka u prostoru, vizualne odnose elemenata koji tvore prostor, sagledivost šireg prostora, postojanje vizualnih koridora, barijera i rubova. Općenito, cjelovitost označava i izostanak ometajućih elemenata.

Vizualna izloženost (*Viewshed*) geografski je dio ozemlja te čitljivost obilježja koja promatrač vidi iz određene točke.

Vizualni potencijal krajobraza (*Visual Potential of Landscape*) odnos je intenziteta (frekvencije) promatranja i kvalitete promatranog područja. Definira se identifikacijom intenziteta vizualne izloženosti s najfrekventnijih točaka promatranja u određenom krajobrazu te vizualnih kvaliteta.

Vizura (*Viewpoint*) točka je visoke frekvencije čovjekova promatranja.

Vrednovanje krajobraza (*Landscape Evaluation*) podrazumijeva identifikaciju kvaliteta i vrijednosti krajobraza te određivanje razine integriteta svih komponenti koje definiraju i čine njegova dominantna obilježja.

Vrijedni krajobraz (*Significant Landscape*) jest prostorno planska kategorija koja označava krajobraz područnog i/ili lokalnog značaja, a čija vrijednost proizlazi iz izraženosti i kombinacije prirodnih, antropogenih, vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza.

Vrijedna vizura (*Scenic Viewpoint*) točka je visoke frekvencije čovjekova promatranja s koje je vidljiv krajobraz visoke scenske kvalitete.

Zelena infrastruktura (*Green Infrastructure*), prema Europskoj komisiji (2013.), strateški je planirana mreža prirodnih i poluprirodnih područja s ostalim značajkama okoliša, koja je osmišljena i kojom se upravlja za zadavanje širokog spektra usluga ekosustava uz istodobno poboljšavanje biološke raznolikosti. Takve usluge uključuju, na primjer, pročišćavanje vode, poboljšanje kvalitete zraka, osiguravanje prostora za rekreaciju te pružanje pomoći u ublažavanju klimatskih promjena i prilagodbi. Ova mreža zelenih i plavih (voda) prostora unapređuje kvalitetu okoliša, stanje i povezanost prirodnih područja te zdravlje i kvalitetu života građana. Razvoj zelene infrastrukture također može podržati zeleno gospodarstvo i stvoriti mogućnosti za zapošljavanje. Mreža zaštićenih područja Natura 2000 čini okosnicu zelene infrastrukture EU-a.

Zelena urbana infrastruktura / zeleni sustav (*Green Urban Infrastructure/ Green System*) jesu sve otvorene površine (zelene i one koje nemaju zelene elemente, ali doprinose nekoj od funkcija zelene infrastrukture) unutar gradskog/urbanog naselja (parkovi, trgovi, sportsko-rekreacijske zone, dječja igrališta, groblja, šetališta, stambeno zelenilo, obalne zone, zaštitne zone i druge otvorene gradske površine) koje su povezane u jedinstven urbani sustav i nadovezuju se na zelenu infrastrukturu izvangradskih prostora.

² Određeni dijelovi Strategija zelene urbane obnove (SZUO), koji se trenutačno u Hrvatskoj izrađuju za općine i gradove, mogu se smatrati ekvivalentima studijama i strategijama ZI za općine i gradove.

³ Određeni dijelovi Strategija zelene urbane obnove (SZUO), koji se trenutačno u Hrvatskoj izrađuju za općine i gradove, mogu se smatrati ekvivalentima studijama i strategijama ZI za općine i gradove.

1.

UVOD

Cilj je ovoga metodološkog vodiča osigurati standardizirani okvir za prepoznavanje, analizu i vrednovanje krajobraza uz pomoć krajobraznih osnova. U tom se smislu definiraju metodologija izrade krajobraznih osnova za sve razine Republike Hrvatske te metodologija identifikacije iznimnih i vrijednih krajobraza.

Metodologija izrade krajobraznih osnova oslanja se na postojeću praksu razvijenu u Hrvatskoj te je dodatno unaprijeđena analizom inozemnih iskustava.

Obuhvaća:

1. HIJERARHIJSKI SUSTAV KRAJOBRAZNE RAŠČLAMBE, koji se temelji na dosadašnjim hrvatskim praksama u izradi krajobraznih osnova i geografskim regionalizacijama

2. DVA METODOLOŠKA PRISTUPA:

a) procjena karaktera krajobraza – razvijena kombinacijom hrvatskog pristupa i metodološkog okvira korištenoga u Škotskoj, Engleskoj, Sjevernoj Irskoj i Irskoj, čije su metodologije već bile referentne u hrvatskim krajobraznim osnovama;
b) vrednovanje krajobraza – oblikovano na temelju domaćih iskustava dobre prakse, dodatno unaprijeđenih analizom pristupa Katalonije, Francuske i Velike Britanije.

Oba metodološka pristupa detaljno su razrađena na dva načina:

a) tekstualno – pomoću definiranih koraka i smjernica koje vrijede za sve razine, uz prilagodbu razini detaljnosti.

b) tablično – uz pomoć specifičnosti radnih postupaka za svaku razinu krajobrazne raščlambe.

Procesi procjene karaktera krajobraza i vrednovanja krajobraza provode se uz primjenu participativnih postupaka, koji su integrirani u sve faze metodologije osiguravajući uključenost stručne i šire javnosti.

2. HIJERARHIJSKE RAZINE RAŠČLAMBE KRAJOBRAZA REPUBLIKE HRVATSKE

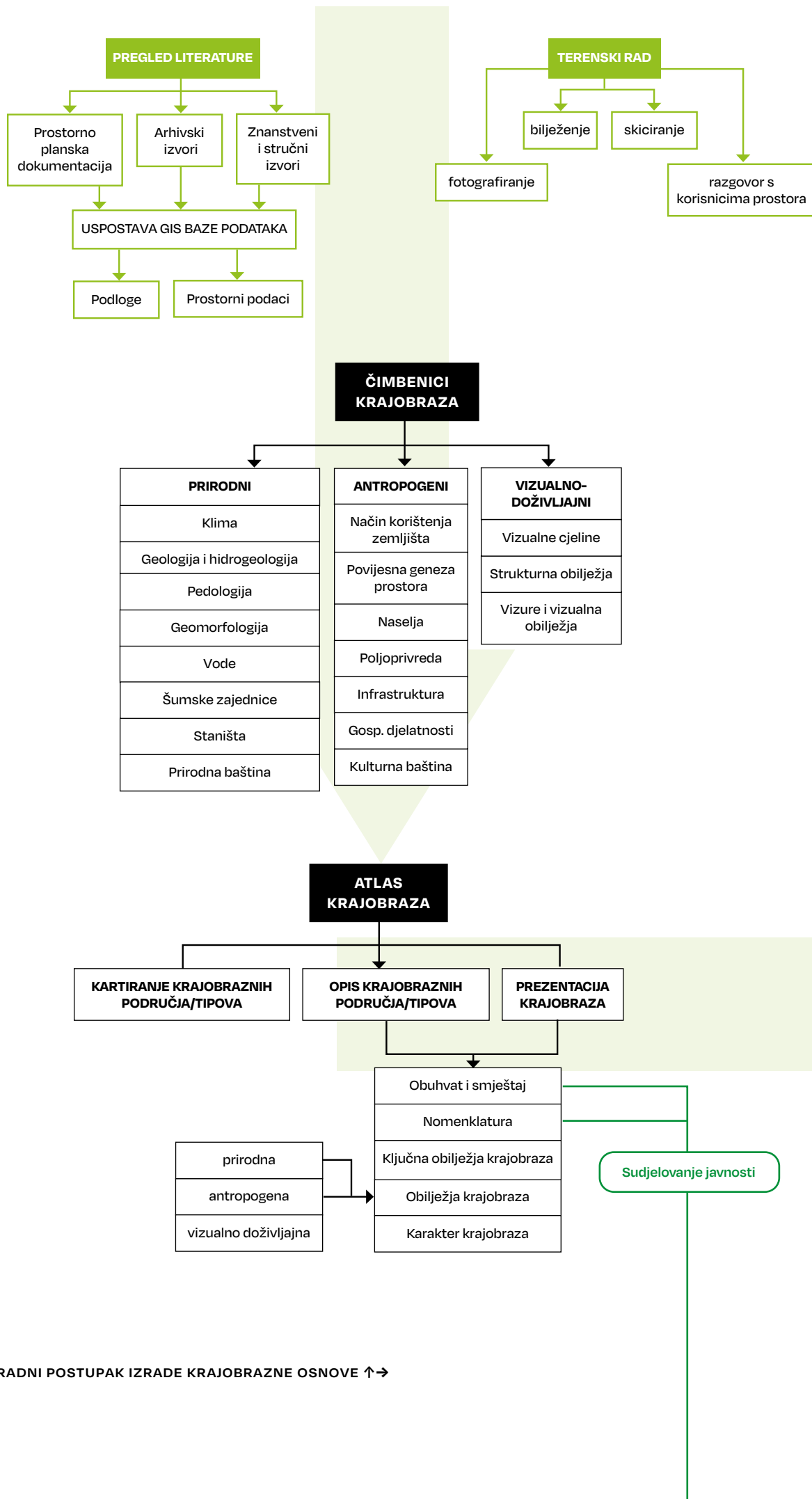
Područje RH može se raščlaniti na **PET HIJERARHIJSKIH RAZINA** podjele krajobraza, a u pojedinim dijelovima i na šest razina (npr. jadranski dio zbog krajobrazne raznolikosti). Na svakoj razini raščlambe krajobraza izrađuje se tipološka klasifikacija krajobraza i identifikacija jedinstvenih krajobraznih područja na temelju unaprijed definiranih kriterija.

Ideja hijerarhijskog sustava raščlambe krajobraza jest da su sve razine međusobno povezane i usklađene, i u smislu obuhvata i u smislu karaktera krajobraza – hijerarhija omogućuje sustavno grupiranje krajobraza prema zajedničkim obilježjima, omogućuje sagledavanje šireg i užeg konteksta promatrane krajobrazne jedinice, a u konačnici olakšava donošenje odluka i monitoring stanja na različitim razinama. Stoga bi, u optimalnom slučaju, cjelokupan krajobraz RH trebao biti podijeljen (primarno kartiran i imenovan) na svih pet odnosno šest razina.

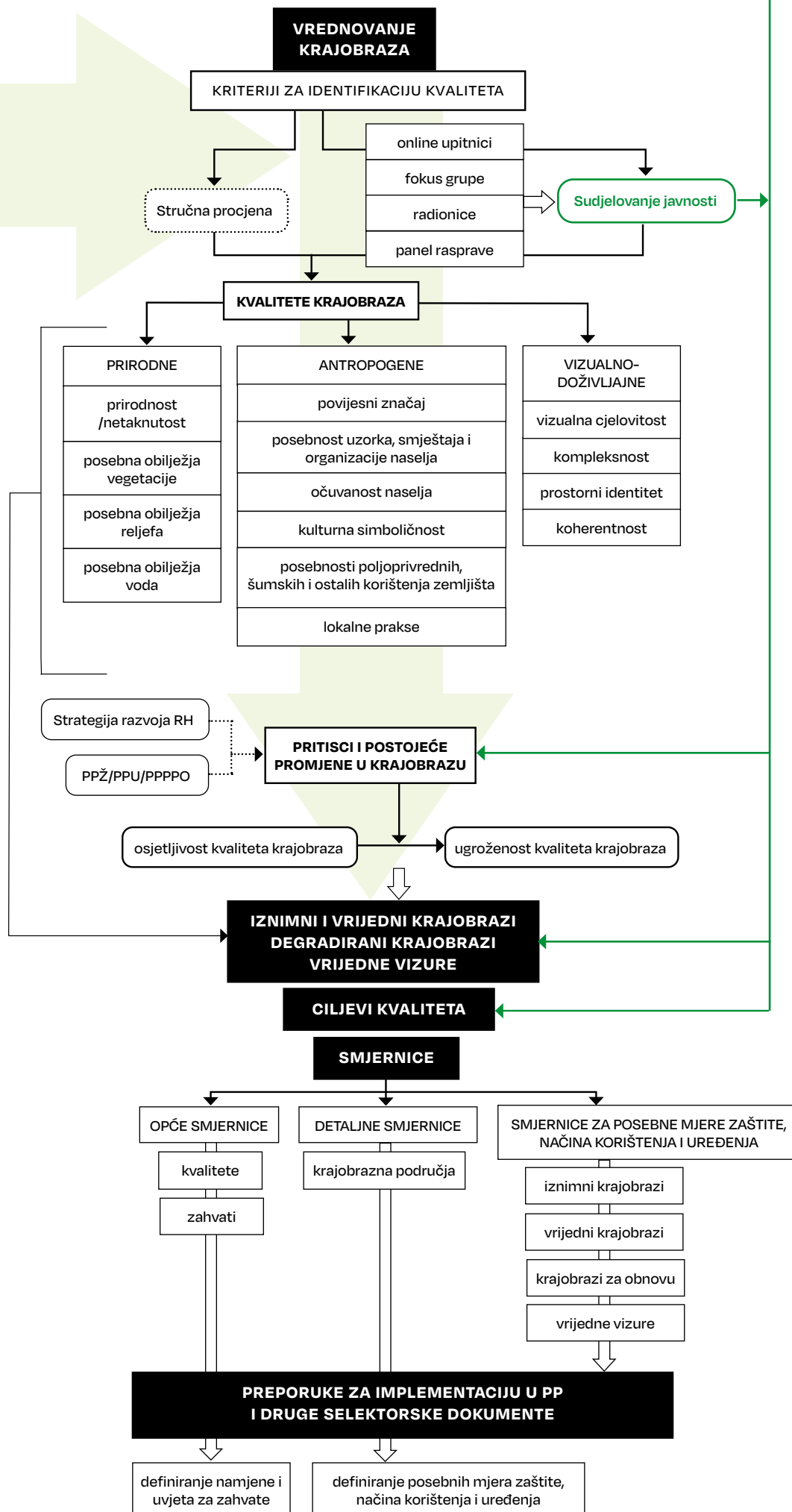
Nužno je napomenuti kako u praksi jedna razina raščlambe krajobraza ne znači da ona podrazumijeva jednu krajobraznu osnovu, već se očekuje da će jednom krajobraznom osnovom nekoga administrativnog obuhvata biti obuhvaćeno više predloženih razina. Pritom se samo na jednoj razini pristupa detaljnoj analizi/vrednovanju (tzv. operativna razina) i izradi smjernica, dok se na ostalim razinama analizira na općoj razini (npr. uz kartiranje i nomenklaturu sažeto se opisuje karakter te prilažu fotografije). Odluka o tomu koja će razina biti operativna ovisi o ciljevima krajobrazne osnove, obilježjima prostora, financijskim okvirima, dostupnosti podataka itd. Stoga su u TABlici 2-1 prikazane sve razine raščlambe krajobraza uz pripadajuća kartografska mjerila i razine prostornih planova. I, konačno, ako je u slučaju izrade krajobrazne osnove nekoga administrativnog obuhvata već dostupna krajobrazna osnova niže ili više razine, one moraju biti međusobno usklađene, odnosno mora se poštovati načelo slijednosti.

HIJERARHIJSKE RAZINE	MJERILO	RAZINE PROSTORNIH PLANOVA
I. RAZINA – MAKROREGIONALNA	M 1:250.000	DPPR
II. RAZINA – REGIONALNA	M 1:250.000 – 1:100.000	DPPR
III. RAZINA – MIKROREGIONALNA	M 1:100.000 – 1:50.000	PP ŽUPANIJA, PPPPO
IV. RAZINA – PODRUČNA	M 1:50.000 – 1:25.000	PP ŽUPANIJA, PPPPO
V. RAZINA – LOKALNA	M 1:25.000 – 1:5.000	PPU OPĆINA/ GRADOVA, PPPPO, GUP, Veliki UPU
VI. RAZINA – LOKALITET	M 1:5.000 – 1.000	PPPPO, Veliki UPU, Mali UPU

TABLICA 2-1 • HIJERARHIJSKE RAZINE RAŠČLAMBE KRAJOBRAZA RH

SLIKA 2-1 • RADNI POSTUPAK IZRADA KRAJOBRAZNE OSNOVE ↕

3.

PROCJENA KARAKTERA KRAJOBRAZA

PROCJENA KARAKTERA KRAJOBRAZA postupak je identifikacije krajobraza slična karakteru, njihovo kartiranje, klasificiranje/tipologija, opisivanje i vizualizacija. Opis podrazumijeva opis karaktera, trendova, dinamike te smjernica za razvoj i očuvanje. Postupak ima integralni karakter jer razmatra sve čimbenike tvorbe krajobraza, kako antropogene tako prirodne, a lišen je vrijednosnih prosudbi (vrednovanja) i donošenja odluka. Karakter krajobraza, ovisno o hijerarhijskoj razini, definiran je specifičnom kombinacijom geologije, reljefa, vode, tla, vegetacije, načina korištenja zemljišta, strukture (uzoraka) polja i naselja (urbanih i ruralnih). Kao takav gradi svojstven, prepoznatljiv i konzistentan uzorak elemenata koji određeni krajobraz čine jedinstvenim.

Kao podvarijanta modela karakterizacije krajobraza, za krajobraz mora predlaže se **model procjene karaktera krajobraza mora**, koji konceptualno primjenjuje istu definiciju kao procjena karaktera krajobraza. Kada određeno područje sadržava i more, predlaže se da se procjene kopnenih krajobraza i krajobraza mora provode kroz jedinstvene, a ne zasebne dokumente. Ovisno o razini izrade krajobrazne osnove (detaljnije u Poglavlju 4.), kopneni krajobraz i krajobraz mora sagledavat će se ili kao jedinstveni fenomen (općenitije razine) ili kao odvojeni fenomen (detaljnije razine). Pri predloženoj modelu more se sagledava do njegove površine, a zasebne bi se studije trebale baviti procjenom karaktera podmorskih krajobraza (od morske površine do morskog dna).

KRAJOBRAZNI TIP ima relativno homogen karakter, ali je generičke naravi tako da se može pojaviti u različitim područjima i dijelovima regije/zemlje. Gdje god se pojavljuje na općoj razini, ima slične kombinacije geologije, reljefa, vegetacije, načina korištenja zemljišta, uzoraka naselja i poljoprivrede itd. Koncept tipa primjenjiv je na svim razinama izrade krajobraznih osnova.

KRAJOBRAZNO PODRUČJE geografski je jedinstveno područje prepoznatljiva karaktera i identiteta. Dijeli slične karakteristike s drugim krajobraznim područjima unutar istog tipa krajobraza, a također se javlja na svim hijerarhijskim razinama izrade krajobraznih osnova.

Postupak provedbe PROCJENE KARAKTERA KRAJOBRAZA provodi se kombiniranim (1.) **kabinetskim** i (2.) **terenskim radom** – kabinetski i terenski rad ne treba promatrati kao zasebne, kronološki poredane korake, već kao kombinirani rad.

(1.) KABINETSKI RAD obuhvaća (1.1) pregled literaturnih i arhivskih izvora te prostorno-planske dokumentacije, (1.2.) uspostavu GIS baze podataka, (1.3.) opis čimbenika, (1.4.) kartiranje, tipološku klasifikaciju, opisivanje i prezentaciju krajobrazu.

(1.1) Pregledom literature analiziraju se izvori o dosadašnjim (znanstvenim, stručnim, i umjetničkim) analizama, istraživanjima i interpretacijama krajobrazu te izvori o prirodnim i antropogenim čimbenicima krajobrazu razmatranog područja. Tipovi literaturnih izvora pritom mogu biti raznoliki, od stručnih studija, preko prostorno-planske i strateške dokumentacije te razvojnih sektorskih dokumenata, do stručnih i znanstvenih članaka, zbornika i knjiga. Arhivskim izvorima mogu biti obuhvaćene povijesne karte, katastri i katastici,

darovnice, propisi, ugovori sudski sporovi vezani za korištenje zemljišta, povijesne fotografije i slično.

(1.2.) Uspostava GIS baze podataka obuhvaća okupljanje i prilagodbu postojećih podloga i podataka te izradu vlastitih tematskih podataka u GIS sučelju. Ovisno o razini izrade krajobrazne osnove, koriste se tematske karte različitih detaljnosti razrade. Većina je podloga danas javno dostupna ili se može nabaviti od javnih tijela, pogotovo kad je riječ o podacima manje detaljnosti koji su potrebni za identifikaciju krajobrazu na prve tri hijerarhijske razine. Kako se spuštamo prema lokalnoj razini, raste potreba za što detaljnijim podacima (tipološki raščlanjenijima i veće površinske razlučivosti) koje na temelju dosadašnjeg iskustva izrađuju sami izrađivači krajobraznih osnova. Postojanje gotove i kvalitetne baze podataka znatno bi ubrzalo sam proces izrade krajobraznih osnova.

Za izradu krajobrazne osnove potrebne su sljedeće podloge i podaci:

PODLOGE	PROSTORNI PODACI	
	POSTOJEĆI	POTREBNO IZRADITI (ovisno o razini KO-a)
topografske karte (TK 1:100.000, TK 1:25.000)	klima	hidrologija – detaljnija razina
Hrvatska osnovna karta (HOK 1:5.000)	geologija i hidrogeologija	hipsometrija
digitalni ortofoto – recentni i povijesni (1968.g.)	hidrologija	nagib
digitalni model reljefa	prirodno-geografske regionalizacije	ekspozicija
registar geografskih imena	geomorfološka regionalizacija	pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 3. i 4. razina
prostorni planovi	agroekološke regionalizacija	tip poljoprivrednih površina / krajobrazu
digitalni model reljefa	bioekološka regionalizacija	tip naselja i ostalih izgrađenih površina
	pedologija	parcelacija (terase, suhozidne međe, polja)
	staništa	vizualno strukturne analize
	ekološka mreža	vizualna izloženost
	pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 1. i 2. razina	vizure
	zaštićena kulturna dobra	vizualne cjeline
	zaštićena područja prirode	
	ARKOD podaci	

TABLICA 3-1 • **PODLOGE I PROSTORNI PODACI POTREBNI ZA IZRADU KRAJOBRAZNE OSNOVE**

*tablica je izrađena prema dostupnim podlogama 2024. godine, no za izradu je potrebno koristiti sve nove / ažurirane podatke

Pregled literature i uspostava GIS baze podataka temelj je za izradu prvoga, uvodnog dijela studije kojim se prezentiraju analizirani čimbenici.

(1.3.) Čimbenici krajobraza (antropogeni, prirodni, a ovisno o razini, i vizualno-doživljajni). Analitički opisi čimbenika moraju biti jasni i sažeti te moraju jasno razjasniti kako pojedini čimbenik utječe na formaciju krajobraza – ne treba opisivati čimbenik sam za sebe. Nadalje, opis svakog čimbenika nužno je potkrijepiti kartografskim prikazom, (opcionalno) fotografijom te drugim priložima. Tekst o čimbenicima mora

Krajobrazni tipovi

- 1_Kanjon rijeke dolinskim proširenjem
- 2_Kanjoj rijeke proširenog toka
- 3_Zaravan s malim zaselcima

Krajobrazna područja

- Krajobrazno područje kanjona Krke Brljanskog jezera i slapa
- Krajobrazno područje kanjona Krke Carigrad
- Krajobrazno područje kanjona Krke Carigrad Bilušića buk
- Krajobrazno područje kanjona Krke Liver - Vukša
- Krajobrazno područje sjeverne Kistanjske zaravni
- Krajobrazno područje sjeverne Prominske zaravni

SLIKA 3-1 • PRIKAZ KRAJOBRAZNIH TIPOVA I PODRUČJA NA PRIMJERU KRAJOBRAZNE OSNOVE NP-A KRKA

poslužiti za daljnje opise karaktera krajobraza. Popis čimbenika i razina detaljnosti opisa varira ovisno o razini na kojoj se krajobrazna osnova radi.

(1.4.) Kartiranje, opisivanje i prezentacija krajobraza (atlas krajobraza) središnji je dio krajobrazne osnove, a provodi se metodom karakterizacije krajobraza. Preduvjet je za pristupanje ovom koraku uspostavljena GIS baza podataka te opisani čimbenici krajobraza (uvodni dio studije). Prvi je korak identifikacija i kartiranje granica krajobraznih tipova i područja korištenjem GIS alata.

Nakon izrade inicijalne skice obuhvata/granica krajobraznih jedinica (tipova/područja) slijedi obilazak terena te se provodi njihova korekcija, uza sve ostale radnje opisane u dijelu **(2) TERENSKI RAD**. Poželjno je u postupak definiranja obuhvata krajobraznih jedinica nižih razina uključiti lokalnu zajednicu. Kao središnji koncept opisivanja i vrednovanja predlaže se krajobrazno područje, a krajobrazni se tip prikazuje samo kartografski i nomenklaturom – iznimno može poslužiti za opisivanje općih smjernica.

Opći obrazac za opisivanje krajobraznog područja jest sljedeći:

NAZIV – rubrika nomenklatura

OPIS OBUHVATA/SMJEŠTAJA

KLJUČNA KRAJOBRAZNA OBILJEŽJA – taksativno

OPIS OBILJEŽJA KOPNENIH KRAJOBRAZA I KRAJOBRAZA MORA (odabir pojedinih čimbenika i detaljnost njegova opisivanja treba prilagoditi razini identifikacije krajobraza)

• **prirodna obilježja** – prirodna osnova koja je utjecala na formiranje krajobraza: geologija, geomorfologija, nadmorske visine, nagibi, izloženost suncu, pedologija, hidrologija, prirodni površinski pokrov kopna i mora, zaštićena područja prirode

• **antropogena obilježja** – općenito o povijesnom prostornom razvoju (naselja, šuma, poljoprivreda, tokovi, itd.), naselja (tipologija naselja), poljoprivredni krajobrazi (morfološke karakteristike, oblici poljoprivredne proizvodnje i udjeli poljoprivrednog korištenja), ostalo korištenje prostora (prometna infrastruktura: prometnice, luke, željeznica, pomorska aktivnost mora), energetika (obnovljivi i neobnovljivi izvori energije), kamenolomi, odlagališta, turizam, zaštićena kulturna dobra kopna i mora i dr.

• **vizualno-doživljajna obilježja** – sagledivost prostora, otvorenost/zatvorenost, percepcija vizualne cjelovitosti područja, vizualne cjeline, akcenti, degradacije, vizure i vizualna izloženost, kontrasti, uređenost/neuređenost, prirodnost itd.

OPIS KARAKTERA KOPNENIH KRAJOBRAZA I KRAJOBRAZA MORA

• **ukratko o karakteru** – kako glavna obilježja kreiraju karakter

• **kakva je dinamika i stabilnost karaktera**. Opis dinamike obuhvaća procjenu promjena kao posljedice prirodnih procesa (suše, poplave, deruralizacija, sukcesija, klima i sl.) i/ili ljudskih aktivnosti (sječa šuma, širenje naselja, neplanska gradnja, okrupnjavanje poljoprivrednih parcela, industrija i sl.). Stabilnost podrazumijeva procjenu do koje su mjere uočene recentne promjene utjecale na promjenu karaktera.

(2.) TERENSKI RAD nužan je korak u izradi krajobrazne osnove zato što se njime korigiraju spoznaje dobivene kabinetskim radom (npr. korekcija krajobraznih jedinica), ali i okupljaju spoznaje koje nije moguće dobiti kabinetskim istraživanjem (vizualno-doživljajna obilježja, stanje, trendovi itd.). Terenski je rad nužno provesti iscrpno, na mikroregionalnoj, područnoj i lokalnoj razini tako da se obiđe i dokumentira svaka krajobrazna jedinica, a poželjno je i provesti više serija terenskih obilazaka kako bi se uočile sezonske promjene.

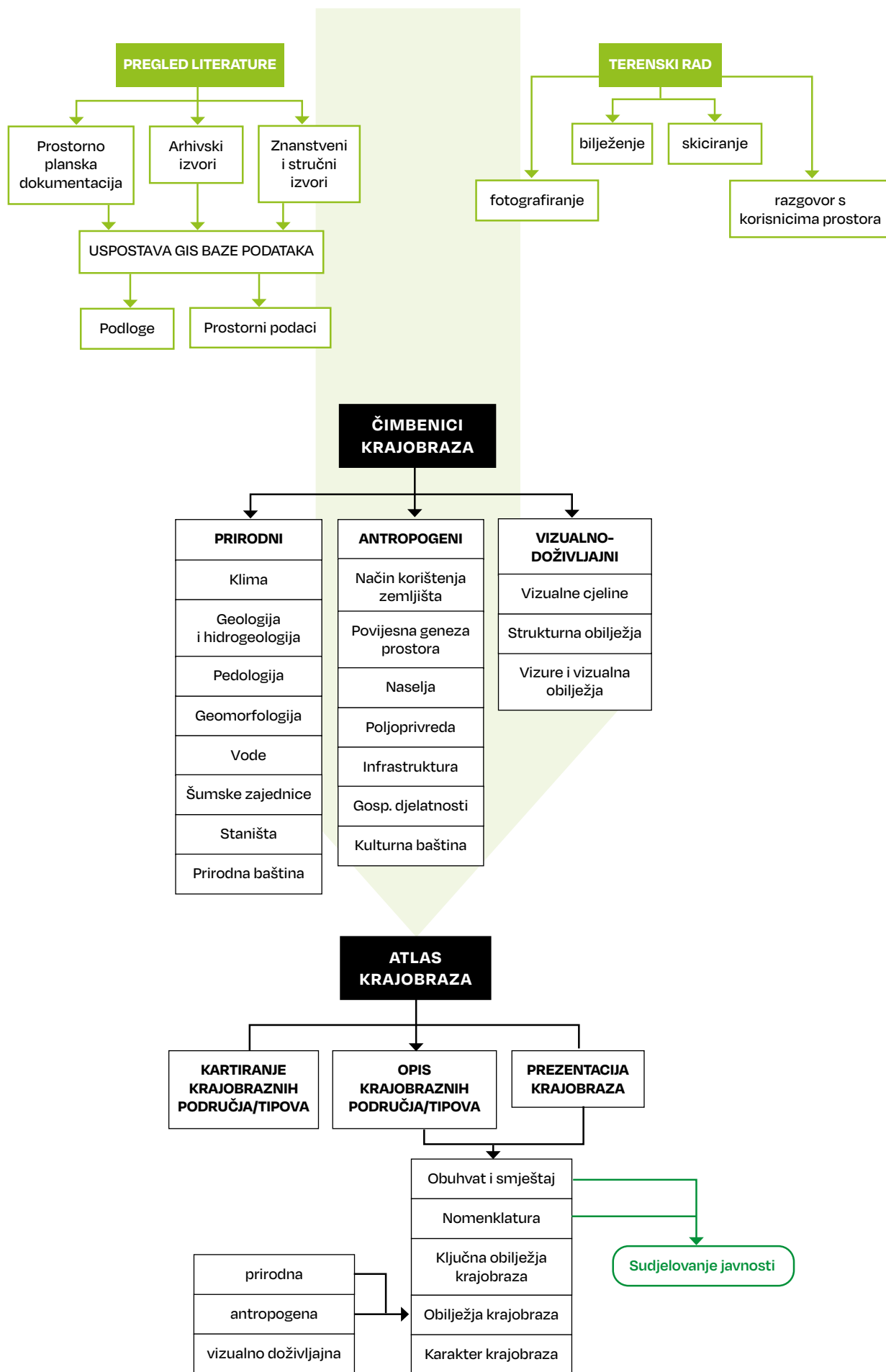
Nužni alati terenskog rada jesu: (2.1.) **fotografiranje**, (2.2.) **bilježenje**, (2.3.) **skiciranje** (opcionalno) te (2.4.) **razgovor s korisnicima prostora**. Poželjno je planirati terenski rad tako da se unaprijed definiraju područja, rute kretanja i točke obilaska.

(2.1.) U kontekstu **fotografije** nužno je provesti zemaljsko i zračno fotografiranje. Zračno fotografiranje može se provesti iz aviona i/ili uz pomoć bespilotne letjelice. Prikuplja se velik broj fotografija koje omogućuju analizu u daljnjemu kabinetskom radu. Pritom će, očekivano je, tek manji odabir fotografija služiti u reprezentacijske svrhe unutar studije. Radi lakšeg pregledavanja i katalogiziranja fotografija, ali i naknadnog korištenja (u budućim studijama), fotografije moraju biti geotagirane/geolocirane. Ovisno o uređaju kojim se fotografira, geotagiranje se obavlja automatski ili ručno. U slučaju ručnog geotagiranja nužno je prigodom obilaska terena snimati GPS trag (poželjno GPS uređajem, moguće i mobilnim telefonom). Geotagiranje fotografija na temelju GPS traga moguće je uz pomoć softvera Adobe Lightroom, Geosetter, koji je besplatan i dr. Pri fotografiranju nužno je voditi računa o kvaliteti fotografije. Kako bi se omogućila kvalitetnija završna obrada, poželjno je fotografirati u raw formatu. Odabir fotografija za konačnu prezentaciju unutar studije ne smije biti samo ilustrativne naravi, već mora pratiti smisao ostalih priloga (tekstova, tablica itd.), upućivati na karakter, kvalitete, pritiske na krajobraz itd., ali može biti korišten i kao alat za propisivanje smjernica.

(2.2.) Bilježenje tijekom terenskog rada poželjno je provoditi na temelju unaprijed pripremljena terenskog obrasca u koji se bilježe (1) detaljne spoznaje o reljefu, vodama, naseljima, izgradnji, načinu korištenja itd.. (2) izraženim procesima te (3) **vizualno-doživljajnim obilježjima** (kompleksnost, ravnoteža, integritet, dinamika, degradiranost, upravljanje, akcenti, vizure itd.).

(2.3.) Skice/ilustracije mogu imati višestruku ulogu. Prvo, mogu se bilježiti specifični detalji, elementi i panorame. Drugo, mogu se koristiti kao alat za umjetničku reprezentaciju razmatrane krajobrazne jedinice. Treće, mogu se izrađivati kompleksni arhetipski 3D prikazi koji se rabe kao podloga za prezentaciju karaktera, kvaliteta, stanja itd., ali i za propisivanje smjernica. Ovisno o tipu prikaza, ilustracija se izrađuje cijela na terenu ili se izrađuje samo skica prikaza, koja se dalje dovršava kabinetskim radom.

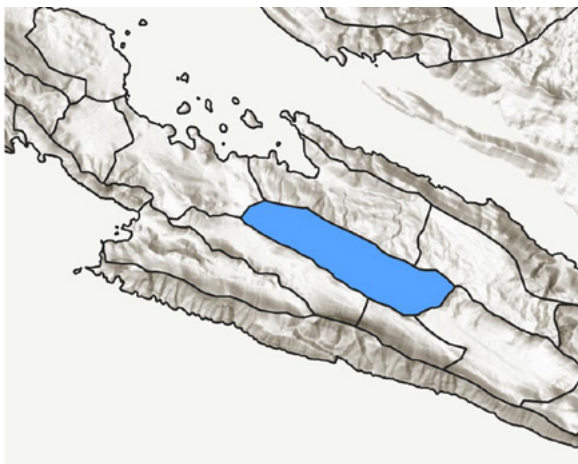
(2.4.) Razgovor s korisnicima prostora može doprinijeti boljem razumijevanju krajobraza, donijeti spoznaje o današnjem i povijesnom korištenju prostora, toponimima te o trendovima i aktualnoj problematici krajobraza.

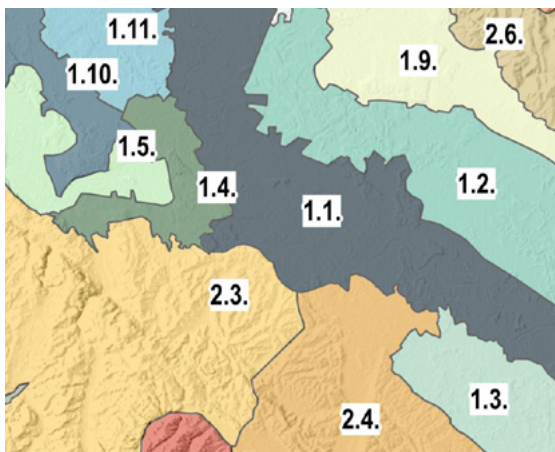
GRAFIČKA PREZENTACIJA KRAJOBRAZNE JEDINICE

- **Shematski dijagram smještaja krajobrazne jedinice**
- **3D prikaz** – 3D isječak arhetipske situacije u kojoj se dobro očitava karakter krajobraza / ključna obilježja krajobraza
- **Fotografije** – zračne i terenske, panoramske, detaljne
- **Skice** – za potrebe prezentacije i propisivanja smjernica
- **Karakteristični isječci usporedbe promjena** – npr. aktualnog DOF-a i starih karata (DOF 1968. i/ili austrougarske karte)
- **Kartografski prikazi krajobrazne jedinice** – osim prikaza obuhvata krajobrazne jedinice moguće je imati i druge karte (npr. reljef, vode, toponim, način korištenja itd.)
- **Pita graf s iskazanim udjelima** – npr. udjeli načina korištenja zemljišta

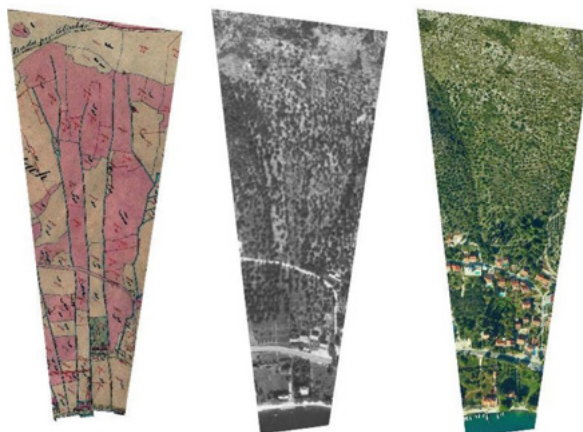
KARTOGRAFSKI PRIKAZI SMJEŠTAJA KRAJOBRAZNE JEDINICE

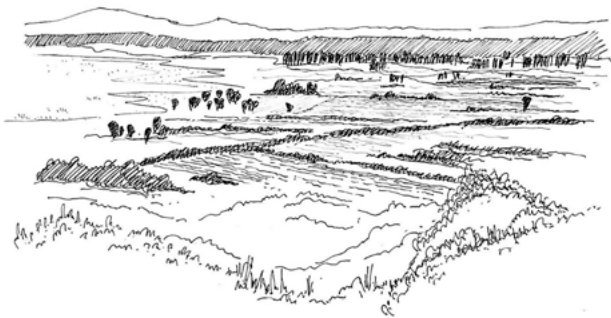
KARTOGRAFSKI PRIKAZ KRAJOBRAZNE JEDINICE

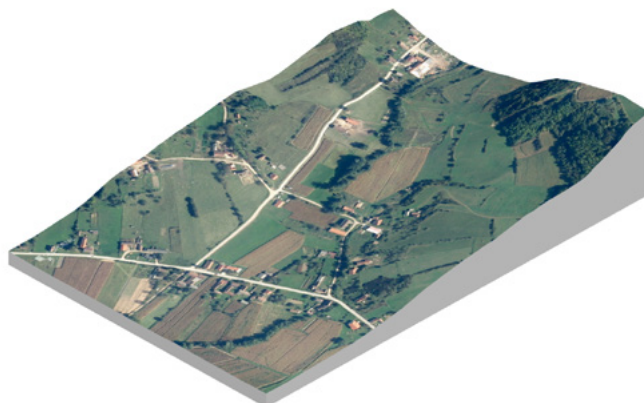
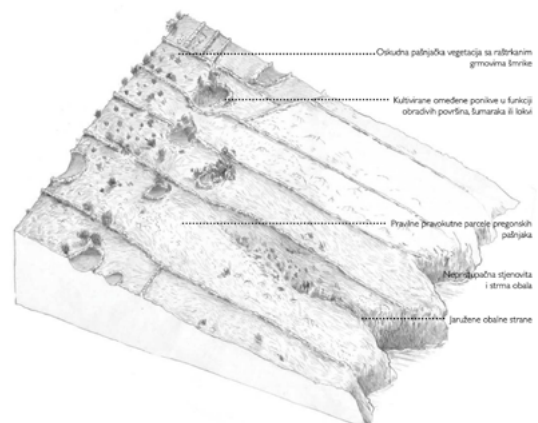
KARAKTERISTIČNI ISJEČCI USPOREDBE PROMJENA

SKICE

3D PRIKAZI

FOTOGRAFIJE

4.

VREDNOVANJE KRAJOBRAZA

VREDNOVANJE KRAJOBRAZA podrazumijeva identifikaciju kvaliteta i vrijednosti krajobraza te određivanje razine integriteta svih komponenti koje definiraju i čine njegove dominantne karakteristike. Pritom se specifična vrijednost može definirati pomoću svojstva, odnosno kvalitete obilježja krajobraza, s naglaskom na odnos ili preferenciju pojedinca ili skupine prema određenom sastavnom dijelu ili cjelini krajobraza.

KVALITETE KRAJOBRAZA predstavljaju karakteristike krajobraza temeljene na ocjeni stanja s obzirom na prirodna, antropogena i vizualno-doživljajna obilježja krajobraza. Identificiraju se na više načina: (1) stručnim procjenama (kvalitativno ili modeliranjem u GIS-u) prema unaprijed određenim kriterijima s uključenim postupcima objektivizacije (delfi metoda, panel-rasprave i sl.), (2) prikupljanjem informacija od zainteresirane javnosti putem anketa, online upitnika, fokus grupa, radionica i sl., (3) kombinacijom stručne procjene kvaliteta i procesa sudjelovanja javnosti. U metodologiji se predlaže kombinirani pristup s obzirom na to da postoje razlike u vrijednosnim stavovima i načinu percepcije kvaliteta. Ovisno o razini raščlambe, predlaže se uključivanje dionika u postupak identifikacije krajobraznih kvaliteta.

OSJETLJIVOST KRAJOBRAZA sagledava se s obzirom na količinu i opseg promjena koje određena krajobrazna jedinica može podnijeti, a da se pritom ne promijeni njegov karakter i njegova vrijednost. Procjenjuje se na temelju kvaliteta određene krajobrazne jedinice (krajobraznog područja ili krajobraznog tipa), a izražava se u ordinalnoj skali. Krajobraz s karakterom visoke osjetljivosti onaj je koji bi se, kad bi bio izgubljen, teško mogao obnoviti te mu se mora posvetiti posebna pozornost kako bi ga se očuvalo. S druge strane, na nižim razinama, na kojima se u obzir mogu uzeti predloženi zahvati iz prostornog plana, moguće je odrediti i ugroženost krajobraza.

UGROŽENOST KRAJOBRAZA jest odnos osjetljivosti krajobraza i intenziteta pritisaka (vrste, količine i rasprostranjenosti identificiranih razvojnih zahvata) na istome krajobraznom području, a izražava se u ordinalnoj skali. Pritom se ugroženost krajobraznog područja povećava s povećanjem osjetljivosti i intenziteta pritiska, i obratno.

VREDNOVANJE je postupak kojim su obuhvaćeni procjena stanja i kvaliteta krajobraza (koji na područnoj i lokalnoj razini obuhvaćaju i procjenu osjetljivosti i ugroženosti). Specifičnosti po svakoj razini prikazane su u Poglavlju 5.1.8. Radni koraci vrednovanja obuhvaćeni su kabinetskim radom koji uključuje korištenje dostupnih GIS alata te sudjelovanjem javnosti.

Procjena stanja i kvaliteta krajobraza slijedi nakon opisa karaktera krajobraza, a obavlja se prema unaprijed određenim kriterijima, i to po svakom krajobraznom području. Kriteriji koji se mogu koristiti za identifikaciju kvaliteta krajobraza dijele se na:

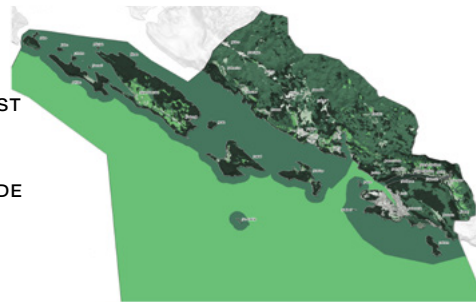
- **prirodne:** prirodnost (netaknutost, divljina), bioraznolikost, posebna obilježja vegetacije, voda, reljefa (stijene, klifovi);
- **antropogene:** povijesni značaj, posebnost uzorka, smještaja i organizacije naselja, očuvanost naselja, posebnosti poljoprivrednih, šumskih i ostalih krajobraznih uzoraka koji proizlaze iz korištenja zemljišta, kulturna simboličnost, lokalne prakse;
- **vizualno-doživljajne:** posebnost vizualnih cjelina na temelju kriterija – vizualna cjelovitost i sagledivost, kompleksnost, prostorni identitet, koherentnost, vizualna obilježja (istaknuta i degradirana), intenzitet vizualne izloženosti.

Na **regionalnoj i mikroregionalnoj razini** raščlambe, sve se kvalitete taksativno navode za svako krajobrazno područje, i to kao sveopća pojava u krajobraznom području i/ili pak na ograničenom području koje je nužno imenovati. Osim (dosad nepoznatih ili manje poznatih) kvaliteta koje se identificiraju tijekom cijelog procesa izrade krajobrazne osnove, obuhvaćaju se i one već poznate, a to su zaštićena područja (Zakon o zaštiti prirode, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže) te područja evidentirana i zaštićena prostornim planovima. Osim tekstualnog navođenja izrađuje se i kartografski prikaz stupnja kvaliteta za sva krajobrazna područja.

Na **područnoj i lokalnoj razini** raščlambe, kvalitete krajobraza modeliraju se uz pomoć GIS alata. Prvi je korak određivanje najmanje homogene prostorne jedinice (piksela) u kojoj će biti provedeno modeliranje, koje ovisi o veličini područja i dostupnosti podataka. Pritom veličina na područnoj razini ne bi smjela biti veća od 25 x 25 metara, a na lokalnoj razini od 10 x 10 metara. Nakon definiranja kriterija i određivanja težinskih faktora, izrađuju se podmodeli prirodnih, antropogenih i vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza, i to pristupom multikriterijalne analize u GIS-u. Vrijednosti se propisuju na ordinalnoj skali 1-5 (TABLICA 4-1). Podmodeli se preklapaju ponderiranim linearnom kombinacijom radi dobivanja integriranoga vrijednosnog modela kvaliteta krajobraza.

PRIRODNE KVALITETE KRAJOBRAZA

- BIORAZNOLIKOST
- PERCEPCIJA PRIRODNOSTI
- ZAŠTITA PRIRODE

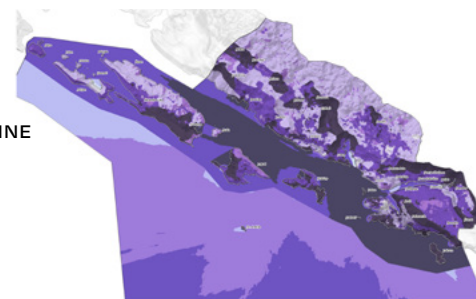
ANTROPOGENE KVALITETE KRAJOBRAZA

- KULturna BAŠTINA
- POLJOPRIVREDNI KRAJOBRAZI
- IZGRAĐENE STRUKTURE

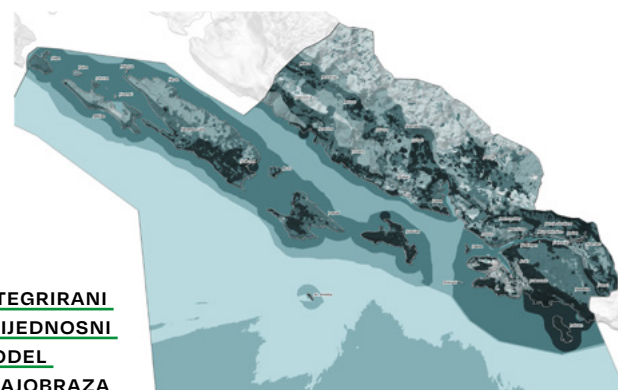

VIZUALNO-DOŽIVLJAJNE KVALITETE KRAJOBRAZA

- VIZUALNE CJELINE
- VIZUALNA OBIJEŽJA
- VIZUALNA IZLOŽENOST

INTEGRIRANI VRIJEDNOSNI MODEL KRAJOBRAZA

SLIKA 4-1 • PRIKAZ PODMODELA KVALITETA KRAJOBRAZA I INTEGRIRANOG MODELA KVALITETA KRAJOBRAZA (IZVOR: KRAJOBRAZNA STUDIJA ZA ADMINISTRATIVNO PODRUČJE GRADA DUBROVNIKA, 2022.)

Pri izradi **podmodela prirodnih kvaliteta krajobraza**, uz percepciju prirodnosti i bioraznolikost, u obzir se obvezno moraju uzeti i zaštićena područja prirode (strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park-šuma i spomenik parkovne arhitekture) te područja ekološke mreže.

Pri izradi podmodela **antropogenih kvaliteta krajobraza** obvezno se, uz kulturnu baštinu i poljoprivredne krajobraze, u obzir moraju uzeti i rezultati izrađenih konzervatorskih podloga.

Pri izradi **podmodela vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza**, uz vizualnu izloženost i vizualna obilježja, kartirati se dodatno moraju i vizualne cjeline. Zatim ih treba vrednovati prema ordinalnoj skali vrijednosti (TABLICA 4-1) izravnim pristupom stručnjaka koji sudjeluju u procesu izrade krajobrazne osnove kako bi se postigla objektivizacija tijekom donošenja ocjena. Vizualne cjeline određuju se na temelju identifikacije prostorno-perceptivnih rubova, i to terenskim istraživanjem, te interpretacije fotosnimaka i digitalnog modela reljefa. Na kopnenom dijelu granice se utvrđuju na

područjima hrbata najviših reljefnih formi ili pak usjeka koji predstavljaju vizualnu prepreku.

Kriteriji kojima se valja koristiti za vrednovanje vizualnih cjelina prostorni su identitet, koherentnost, vizualna cjelovitost te kompleksnost. Svaka se ocjena na kraju usuglašava primjenom delfi metode. Ako postoji mogućnost (vrijeme, prostor i resursi), u proces vrednovanja mogu se uključiti lokalno stanovništvo i predstavnici institucija koje sudjeluju u procesu donošenja odluka o prostoru.

OSJETLJIVOST KRAJOBRAZNIH PODRUČJA

Dobiveni integrirani model kvaliteta krajobraza preklapa se s krajobraznim područjima područne ili lokalne razine kako bi se dobila konsenzusna vrijednost svakoga krajobraznog područja. Na temelju rangiranja prosječne ocjene vrijednosti dobivene modeliranjem prirodnih, antropogenih i vizualno-doživljajnih kvaliteta iskazuje se osjetljivost krajobraznog područja. Osjetljivost se također izražava na ordinalnoj skali (TABLICA 4-1).

KRAJOBRAZNA PODRUČJA PREKLOPLJENA S DOBIVENIM MODELOM

OSJETLJIVOST KRAJOBRAZNIH PODRUČJA

IZRAČUN PROSJEČNE
OCJENE KVALITETA
ZA SVAKO KRAJOBRAZNO
PODRUČJE

SLIKA 4-2 • PRIKAZ INTEGRIRANOG MODELA KVALITETA KRAJOBRAZA PREKLOPLJENOG S KRAJOBRAZNIH PODRUČJIMA I KARTE OSJETLJIVOSTI (IZVOR: KRAJOBRAZNA STUDIJA ZA ADMINISTRATIVNO PODRUČJE GRADA DUBROVNIKA, 2022.)

UGROŽENOST KRAJOBRAZNIH PODRUČJA

Nakon detaljnog pregleda prostorno-planske i druge stručne dokumentacije, ali i sudjelovanja javnosti, definiraju se pritisci (vrste, količina i rasprostranjenosti identificiranih planiranih zahvata i aktivnosti) koji utječu na promjenu krajobraza. One se izražavaju na ordinalnoj skali (TABLICA 4-1). Na temelju izračuna odnosa pritisaka i osjetljivosti dobiva se ugroženost krajobraznog područja. Ugroženost je najveća na krajobraznim područjima koja imaju visok stupanj razvojnih pritisaka i visoku osjetljivost, a također se izražavaju u ordinalnoj skali (TABLICA 4-1).

**STUPANJ
RAZVOJNIH
PRITISAKA PO
KRAJOBRAZNO
PODRUČJU**

- RASPROSTRANJENOST PRITISAKA
- INTENZITET PRITISAKA
- KOLIČINA PRITISAKA

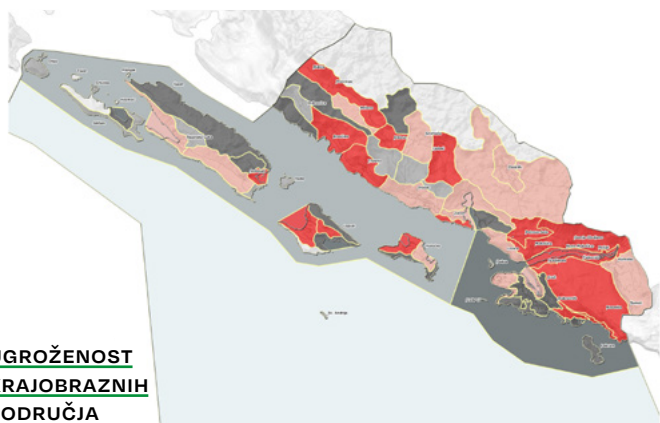

**OSJETLJIVOST
KRAJOBRAZNIH
PODRUČJA**

- INTEGRIRANI VRIJEDNOSNI MODEL KVALITETA KRAJOBRAZA
- KRAJOBRAZNA PODRUČJA

**UGROŽENOST
KRAJOBRAZNIH
PODRUČJA**

SLIKA 4-3 • PRIKAZ STUPNJA PLANIRANIH PRITISAKA, OSJETLJIVOSTI I UGROŽENOSTI KRAJOBRAZNIH PODRUČJA (IZVOR: KRAJOBRAZNA STUDIJA ZA ADMINISTRATIVNO PODRUČJE GRADA DUBROVNIKA, 2022.)

VRIJEDNOST	KVALITETA	OSJETLJIVOST	PRITISAK	UGROŽENOST
1	Vrlo niska kvaliteta	Vrlo niska osjetljivost	Vrlo nizak pritisak	Vrlo niska ugroženost
2	Niska kvaliteta	Niska osjetljivost	Nizak pritisak	Niska ugroženost
3	Umjerena kvaliteta	Umjerena osjetljivost	Umjeren pritisak	Umjerena ugroženost
4	Visoka kvaliteta	Visoka osjetljivost	Visok pritisak	Visoka ugroženost
5	Vrlo visoka kvaliteta	Vrlo visoka osjetljivost	Vrlo visok pritisak	Vrlo visoka ugroženost

TABLICA 4-1 • ORDINALNA SKALA VRIJEDNOSTI

5.

SUDJELOVANJE JAVNOSTI U IZRADI KRAJOBRAZNIH OSNOVA

Sudjelovanje javnosti u izradi krajobrazne osnove podrazumijeva pristupe prikupljanja, obrade i implementacije društvenih vrijednosnih stavova i percepcije prostornih karakteristika radi povećanja konsenzusa u procesu identifikacije, karakterizacije i vrednovanja krajobraza (pretežito putem radionica, fokus grupa, konsenzus konferencija, anketnih ispitivanja, intervjua izrade kognitivnih mapa, javnih uvida i izlaganja i sl.).

Na **regionalnoj i mikroregionalnoj razini** predviđeno je sudjelovanje zainteresirane stručne javnosti (predstavnik strukovnih udruga i tvrtki) i dionika iz županijskih zavoda za prostorno uređenje, administrativnih i javnopravnih tijela županijske razine, javnih ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (županija te nacionalnih parkova i parkova prirode), konzervatorskih odjela radi identifikacije osnovnih kvaliteta krajobraza koje proizlaze iz poznavanja prostora i aktivnog rada u donošenju odluka o promatranom prostoru, ali i zaštiti prostora. S obzirom na veličinu područja i nesagledivosti, ne preporučuje se sudjelovanje lokalnog stanovništva na mikroregionalnoj i regionalnoj razini, no njihov se doprinos očekuje na područnoj i lokalnoj razini.

Alati kojima se koristi za identifikaciju kvaliteta krajobraza na **regionalnoj i mikroregionalnoj razini** jesu **online upitnici** (TABLICA 5-1) i **fokus grupe**, na temelju kojih se putem radionica raspravlja o dobivenim rezultatima upitnika radi što jasnije identifikacije kvaliteta krajobraza i ciljeva tih kvaliteta, ali i usuglašavaju granice i nazivi krajobraznih područja. Prijedlog okvirnog sadržaja upitnika koji će se upotrebljavati za identifikaciju i opisivanje kvaliteta krajobraza te pritisaka i postojećih promjena u krajobrazu na regionalnoj i mikroregionalnoj razini proizašao je iz analiza razvojnih dokumenata, rasprava s dionicima na tematskim radionicama.

KVALITETE KRAJOBRAZA**Krajobrazno područje (ili županija)**

Označite s x koje kvalitete, prema vašoj procjeni, ima određeni lokalitet/krajobraz unutar ovoga krajobraznog područja

Lokalitet/krajobraz*(upisati okvirni naziv lokaliteta)*

Prirodne kvalitete	Osjećaj prirodnosti	
	Posebna obilježja reljefa	
	Posebna obilježja vegetacije	
	Posebna obilježja voda	
	Bioraznolikost	
Antropogene kvalitete	Očuvanost naselja	
	Posebnost uzorka smještaja i organizacije naselja	
	Lokalne prakse	
	Povijesni značaj	
	Kulturna simboličnost/asocijativnost	
	Posebnosti poljoprivrednih, šumskih i ostalih krajobraznih uzoraka	
Vizualno-doživljajne kvalitete	Prostorni identitet	
	Vizualna cjelovitost i sagledivost	
	Koherentnost	
	Kompleksnost	
Ciljevi kvaliteta <i>(navesti što)</i>	Očuvati	
	Obnoviti	
	Unaprijediti	
Prijedlog iznimnog /vrijednog krajobraza <i>(upisati prijedloge)</i>		
Prijedlog vrijednih vizura i degradiranih krajobraza <i>(upisati prijedloge)</i>		

TABLICA 5-1 • PRIJEDLOG OKVIRNOG SADRŽAJA ONLINE UPITNIKA ZA DIONIKE NA REGIONALNOJ RAZINI
(TEMA KVALITETE KRAJOBRAZA)

Radi dobivanja detaljnog uvida u promjene koje se na nekom području događaju te onih koje su planirane (pritisci), ali i stavova korisnika o tim promjenama, predlažu se **onli-ne upitnici** (TABLICA 5-2) i **fokus grupe** koje se provode sa stručnim dionicima.

POSTOJEĆE PROMJENE U KRAJOBRAZU		(navesti područje)	Krajobrazno područje 1	Krajobrazno područje 2
Utjecaj klimatskih promjena na izraženije promjene vremenskih obrazaca s intenzivnim utjecajem na promjene u okolišu	Poplave, bujice, erozija tla i klizišta			
	Dugotrajne suše, promjene razina podzemnih voda, presušivanje vodotoka			
	Toplinski otoci u urbanim sredinama			
	Porast razine mora			
	Požari			
	Olujni vjetrovi			
		Stresori ekosustava – bolesti i patogeni, invazivne strane vrste		
Sektori	Energetika	Solarne elektrane		
		Vjetroelektrane		
		Male hidroelektrane		
		Velike hidroelektrane		
		Termoelektrane i toplane		
		Visokonaponski dalekovodi		
		Bioenergane		
	Poljoprivreda	Napuštanje i zarastanje tradicionalnih oblika poljoprivrede te poljoprivrede niskog intenziteta.		
		Okрупnjavanje poljoprivrednog zemljišta i intenzifikacija poljoprivrednih kultura te nestanak živica, suhozida i drugih struktura koje potiču bioraznolikost		
		Nestajanje prirodnih živica između parcela koje potiču bioraznolikost		
		Prenamjena pomoćnih i gospodarskih objekata u poljoprivrednu svrhu (npr. u silose)		
		Melioracijski zahvati na poljoprivrednim površinama		
	Šumarstvo	Čista sječa šume (određena planom gospodarenja ili radi dobivanja energetske sirovine)		
		Patogeni, štetnici i invazivne strane vrste koji mijenjaju izgled šuma		
	Akvakultura	Zone marikulture i ribnjaci		
	Promet	Cestovni promet – obilaznice, brze ceste, državne ceste		
		Željeznički promet – pruge, kolodvori i stajališta		
		Zračni promet – zračne luke i helidromi		
		Riječni i morski promet – luke, marine, sidrišta i privezišta		
		Postavljanje samostojećih antenskih stupova		
	Vodno gospodarstvo	Retencije		
		Akumulacije		
		Hidrotehnička regulacija prirodnih vodotoka – kanaliziranje i utvrđivanje obala		
		Melioracijski kanali		
	Eksploatacija mineralnih sirovina	Kamenolomi, šljunčare, iskopi pijeska i gline		
	Gospodarenje otpadom	Postojeća uređena i neuređena odlagališta otpada		
	Industrija	Širenje industrijskih i gospodarsko-poslovnih zona		

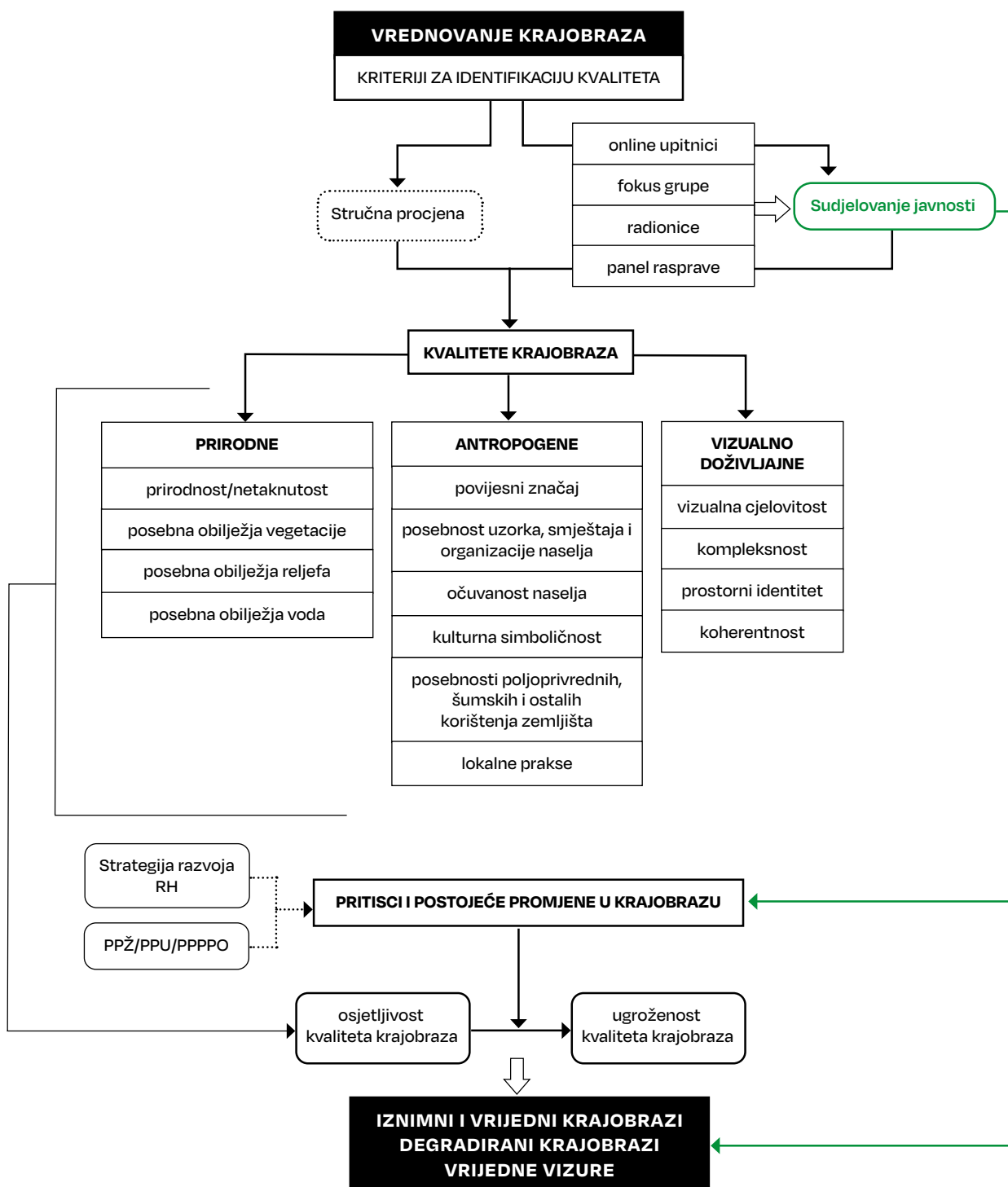
Sektori	Graditeljstvo	Širenje naselja i građevinskih zona unutar zelenih površina naselja te u prirodna šumska područja
		Linijsko širenje i spajanje pojedinih naselja (stvaranje urbanih i ruralnih aglomeracija) bez zelenih cezura
		Gradnja objekata različitih arhitektonskih tipologija neprilagođenih ambijentu prostora (položajem, mjerilom, oblikovanjem i materijalima)
		Parcijalna gradnja urbanih vila unutar tipologije obiteljskih kuća s okućnicama
		Transformacija tradicionalnih uzoraka prepoznatljiva kulturnog krajobraza nekontroliranom izgradnjom i neprimjerenom arhitekturom.
		Gradnja na istaknutim vizualnim pozicijama (grebeni, istaknute padine, uz kulturno-povijesna naselja i istaknutu graditeljsku baštinu)
		Gradnja koja ne poštuje tradicijske poljoprivredne uzorke i fizionomiju povijesnih naselja te loša i neodržavana graditeljska baština, osobito u ruralnim cjelinama i malim povijesnim gradovima
		Napuštanje cjelokupnih te dijelova povijesnih naselja, zapušteni i ruševni stambeni te gospodarski objekti
		Obnova graditeljske baštine
	Turizam	Gradnja (poljoprivredno-gospodarski objekti, kuće za odmor, objekti turističke namjene) izvan građevinskog područja naselja na poljoprivrednim i šumskim površinama te uz rijeke i potoke
		Turističko-ugostiteljska naselja (hoteli, apartmani, kampovi, terme) izgrađeni u izvangradskim područjima
		Sportsko-rekreacijske zone (tereni za golf, vanjska kupališta s bazenima i toboganima)
		Nautički turizam
	Ostalo	Kampovi i adrenalinski parkovi izvan zona predviđenih za rekreaciju
		Otpad u potocima i rijekama
		Sukcesija vrijednih travnjačkih staništa

TABLICA 5-2 • PRIJEDLOG OKVIRNOG SADRŽAJA ONLINE UPITNIKA ZA DIONIKE NA REGIONALNOJ RAZINI (TEMA: POSTOJEĆE PROMJENE U KRAJOBRAZU)

PLANIRANI PRITISCI					
Intenzitet utjecaja na krajobraz	1	2	3	4	5
Stambena izgradnja i širenje građevinskih područja naselja					
Ugostiteljsko-turistička namjena (<i>turistička naselja, apartmanska naselja, kampovi sportsko-rekreacijske zone</i>)					
Gospodarska namjena (<i>gospodarske i poslovne zone</i>)					
Cestovni i željeznički promet (<i>autoceste, brze ceste, državne ceste, željezničke pruge</i>)					
Riječni promet (<i>luke, pristaništa, kanali</i>)					
Zračni promet (aerodromi, helidromi)					
Proizvodnja i transport električne energije (<i>dalekovodi, trafostanice, termoelektrane</i>)					
Proizvodnja energije iz OIE-a i kogeneracije (<i>vjetroelektrane, offshore elektrane, samostojeće solarne elektrane, solarne elektrane na vodi, agrosolari, bioenergane, hidroelektrane, kogeneracijska postrojenja</i>)					
Vodne građevine (<i>akumulacije, retencije, melioracijska odvodnja</i>)					
Akvakultura (<i>ribnjaci i morska uzgajališta</i>)					
Odlagališta otpada					
Eksploatacija mineralnih sirovina (<i>kamenolomi, šljunčare</i>)					

TABLICA 5-3 • PRIJEDLOG OKVIRNOG SADRŽAJA ONLINE UPITNIKA ZA DIONIKE NA REGIONALNOJ RAZINI (TEMA: PLANIRANI PRITISCI U KRAJOBRAZU)

Na područnoj i lokalnoj **razini raščlambe krajobraza**, uz gore navedene online upitnike i fokus grupe, predlažu se **panel-rasprave** i **radionice** s lokalnim stanovništvom, udrugama te predstavnicima gradskih/općinskih ureda koje mogu uključivati i izrade kognitivnih mapa i detaljnije upitnike kako bi se prikupilo što više vrijednosnih stavova, mišljenja i percepcija korisnika prostora te osiguralo da se ciljevi kvaliteta donesu konsenzusno. U postupak je potrebno uključiti stručnjake iz područja sociologije ili psihologije radi odabira i oblikovanja upitnika te njegove interpretacije i pomoći pri implementaciji u postupak izrade modela.

SLIKA 5-1 • PRIKAZ RADNOG POSTUPKA VREDNOVANJA KRAJOBRAZA

6.

IZNIMNI I VRIJEDNI KRAJOBRAZI

IZNIMNI KRAJOBRAZ – prostorno-planska kategorija koja označava krajobraz prioritetnog očuvanja državnog značaja, a čija vrijednost proizlazi iz izraženosti i kombinacije prirodnih, antropogenih, vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza.

VRIJEDNI KRAJOBRAZ – prostorno-planska kategorija koja označava krajobraz područnog i/ili lokalnog značaja, a čija vrijednost proizlazi iz izraženosti i kombinacije prirodnih, antropogenih, vizualno-doživljajnih kvaliteta krajobraza.

REGISTAR IZNIMNIH KRAJOBRAZA (RIK) – digitalna baza iznimnih krajobraza koja je implementirana u ISPU (Informacijski sustav prostornog uređenja) i koja omogućava uvid u lokaciju i ostale atribute o pojedinom iznimnom krajobrazu iz Obrasca za identifikaciju iznimnog/vrijednog krajobraza.

OBRAZAC ZA IDENTIFIKACIJU IZNIMNOG/VRIJEDNOG KRAJOBRAZA (OZIVK) – unificirani format obrasca za argumentaciju vrijednosti iznimnog/vrijednog krajobraza.

EVIDENTIRANJE IZNIMNOG/VRIJEDNOG KRAJOBRAZA – postupak nominacije vrijednog/iznimnog krajobraza s pomoću Obrasca za identifikaciju iznimnog/vrijednog krajobraza (OZIVK) u sklopu izrade krajobrazne osnove ili atlasa iznimnih/vrijednih krajobraza za potrebe izrade prostornog plana.

ATLAS IZNIMNIH/VRIJEDNIH KRAJOBRAZA stručni je dokument kojim se evidentiraju i prezentiraju iznimni i/ili vrijedni krajobrazi određenoga administrativnog (države, županije, grada/općine) ili geografskog/krajobraznog obuhvata (krajobrazne regije ili makroregije, otoka, arhipelaga, planine itd.). Evidencija i prezentacija iznimnih i vrijednih krajobraza je utemeljena na Obrascu za identifikaciju iznimnog/vrijednog krajobraza, a prezentira se u obliku publikacije prilagođene široj javnosti. Pojedini atlas može ciljati na sve vrste iznimnih/vrijednih krajobraza u nekom obuhvatu ili pak na određenu temu.

Vrijedni i iznimni krajobrazi nove su operativne prostorno-planske kategorije kojima će se upotpuniti, odnosno standardizirati i konkretizirati postojeća prostorno-planska zaštita krajobraza. Za razliku od dosadašnje prostorno-planske zaštite krajobraza, ovim je modelom predložen jasno artikuliran sustav koji pruža konkretnu argumentaciju o stanju, lokaciji, vrijednostima i smjernicama za očuvanje vrijednih i iznimnih krajobraza. Iznimni i vrijedni krajobrazi također mogu biti potencijalni kandidati za zaštitu putem kategorija zaštite prirode ili kulturnog dobra. Osim identifikacije dosad nepoznatih iznimnih/vrijednih krajobraza ovaj model omogućava i revidiranje postojećih krajobraza zaštićenih prostornim planovima te onih evidentiranih za zaštitu kategorijama zaštite prirode ili kulturnog dobra. Određene iznimne krajobraze moguće je razmotriti i za međunarodni značaj – npr. za upis na UNESCO-ovu listu svjetske baštine. U konačnici, iznimni i vrijedni krajobrazi implementiraju se u prostorni plan unutar poglavlja 3. *POSEBNE MJERE, 3.1. POSEBNE VRIJEDNOSTI, 3.1.3. Krajobraz.*

Sustavno očuvanje iznimnih i vrijednih krajobraza ne treba promatrati kao bavljenje izoliranim slučajevima, već njihov razvoj treba staviti u šire regionalne gospodarske, turističke i ekonomske razmjere, a pozitivna praksa njihovim upravljanjem treba biti ogledni primjer za postupanje prema ostalim sličnim krajobrazima. Iznimni krajobraz može poslužiti za promicanje kvaliteta nekoga šireg područja (regije) te radi privlačenja (održivih) gospodarskih investicija. Osim zaštitom putem prostornog plana iznimne i vrijedne krajobraze nužno je promicati u obliku prikladnom široj javnosti, npr. u obliku registara, atlasa itd. Dostupnost i prezentacija ovakvih registara potiče jačanje svijesti šire javnosti o iznimnim i vrijednim krajobrazima te identifikaciju lokalne zajednice s njima, što će u konačnici imati pozitivan efekt u njihovu očuvanju. Promišljanje očuvanja iznimnih i vrijednih krajobraza treba biti dalekosežnije od uvriježenog viđenja zaštite prostora; ono treba postati međusektorski projekt temeljen na sinergiji ruralnog, regionalnog i prostornog razvoja, zaštite prirode i kulturne baštine, turizma i lokalne zajednice.

Iako kategorije iznimnih i vrijednih krajobraza mogu biti različite, preporuka je dati snažan naglasak na prepoznavanje **ruralnih, poljoprivrednih i kultiviranih krajobraza** jer su te kategorije među najugroženijima na razini RH i nedovoljno ili neprikladno zastupljene u zakonskoj zaštiti te u prostorno-planskoj dokumentaciji (detaljno objašnjeno u Knjizi 3a, u Poglavlju 2.2.3.5). Njima također treba pridružiti i kategoriju **krajobraza prirodnih (pješčanih, šljunčanih, stjenovitih) plaža** koje su resurs pod iznimnim pritiskom, a također su neprikladno zastupljeni u zakonskoj zaštiti te u prostorno-planskoj dokumentaciji.

6.1. UPUTA ZA IDENTIFIKACIJU IZNIMNIH I VRIJEDNIH KRAJOBRAZA

Iznimni/vrijedni krajobrazi evidentiraju se uz pomoć (1) krajobrazne osnove ili (2) atlasa iznimnih/vrijednih krajobraza. Može ih se evidentirati na temelju bilo koje razine krajobrazne osnove, no preporuka je učiniti to s pomoću krajobrazne osnove koja se izrađuje kao stručna podloga za prostorni plan županije jer je riječ o obuhvatu prikladnom za dobivanje šire slike i međusobnu usporedbu potencijalno iznimnih/vrijednih krajobraza. Bez obzira na alat i razinu krajobrazne osnove, mjerilo kartiranja i određivanja granica uvijek je precizno (1:25.000 do 1:5000), i to zato što identifikacija usko cilja na područje koncentracije kvaliteta krajobraza. Ako na određenoj razini izrade krajobrazne osnove postoji indikacija iznimnosti/vrijednosti određenog krajobraza, ali o njemu nema dovoljno podataka, moguće je tom prigodom provesti samo inicijalno evidentiranje.

Atlas iznimnih/vrijednih krajobraza može se izvan krajobrazne osnove ciljano izraditi za određeni obuhvat (država, županija, općina/grad) i za određenu temu određenog obuhvata (ruralni krajobrazi, krajobrazi rijeka, krajobrazi naselja, poljoprivredni krajobrazi, krajobrazi prirodnih plaža itd.). Atlas iznimnih/vrijednih krajobraza ne zamjenjuje krajobraznu osnovu jer se bavi samo krajobrazima visokih/iznimnih kvaliteta, a ne svim krajobrazima nekog obuhvata.

Vrijedni krajobraz može biti predložen za **iznimni krajobraz**, što se obavlja putem Obrasca (OZIVK). I iznimni i vrijedni krajobraz može se predložiti za neku od kategorija zaštite prirode ili kulturnog dobra. Iznimni krajobraz prikazuje se u DPRR-u te u prostornim planovima nižih razina. Vrijedni krajobraz se prikazuje u svim prostornim planovima osim u DPRR-u.

Inicijalna spoznaja o iznimnosti/vrijednosti određenog krajobraza može doći putem:

- (1) postupka vrednovanja unutar KO-a
- (2) prostornog plana (već evidentirani krajobrazi putem prostorno-planske zaštite)
- (3) znanstvenih i stručnih istraživanja
- (4) argumentirane inicijative lokalne zajednice i/ili stručnjaka.

Konačna odluka o iznimnom/vrijednom krajobrazu mora biti utemeljena na Obrascu za identifikaciju iznimnog/vrijednog krajobraza (OZIVK).

6.2. KRITERIJI I INDIKATORI ZA IDENTIFIKACIJU IZNIMNIH I VRIJEDNIH KRAJOBRAZA

REPREZENTATIVNOST KRAJOBRAZA – svojstvo krajobraza da kvalitetno predstavlja ključna obilježja specifična za određeno područje ili određeni tip krajobraza.

RIJETKOST KRAJOBRAZA – jedinstvenost ili rijetkost njegovih ključnih obilježja. Može označavati rijetkost s obzirom na nestanak ostalih krajobraza iz skupine tog tipa krajobraza ili jedinstvenost u smislu da je jedini primjer tog tipa krajobraza.

I. Vrijedni krajobraz proglašava se na temelju minimalno tri indikatora vrijednosti, pri čemu moraju biti prisutne minimalno dvije kategorije vrijednosti (prirodne, kulturne i vizualno-doživljajne).

II. Krajobraz se proglašava **iznimnim** kada je reprezentativan ili rijedak. Zaključak o reprezentativnosti ili rijetkosti izvodi se iz prisutnosti indikatora vrijednosti. Nužno je iznimnost (reprezentativnost ili rijetkost) temeljiti na minimalno pet vrijednosti, pri čemu moraju biti prisutne minimalno dvije kategorije vrijednosti (prirodne, kulturne i vizualno-doživljajne).

INDIKATORI VRIJEDNOSTI

PRIRODNE VRIJEDNOSTI	OPIS
Doživljaj prirodnosti	Krajobraz u kojem je doživljaj prirodnosti uvjetovan osjećajem odsutnosti ljudske intervencije; prisutnost autohtone/alohtone vegetacije i faune, prirodnost reljefnih oblika (strmci, grebeni, stijene, kanjoni itd.), vode (rijeke, jezera, potoci) i drugih prirodnih značajki, prirodnih zvukova (pjev ptica, šum vjetra, žubor vode), mirisa biljaka, tla i vode te taktilnih osjeta.
Područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove – POVS	Krajobrazi koji su istodobno i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove. Riječ je o prirodnim stanišnim tipovima i staništima divljih vrsta od interesa za Europsku uniju, za koje su izdvojena područja ekološke mreže Natura 2000. Ekološka mreža Natura 2000 omogućuje očuvanje ili, kad je to potrebno, povrat u povoljno stanje očuvanja određenih prirodnih stanišnih tipova i staništa vrsta u njihovu prirodnom području rasprostranjenosti.
Jedinstvene forme/tipovi vegetacije, tla, geoloških slojeva, reljefnih oblika, voda	Tipovi vegetacije / tla / geoloških slojeva / voda koji su karakteristični za određene ekosustave (močvare, šume, livade, planinska područja ili obalne zona) te daju krajobrazu prepoznatljiv karakter uz prisutnu ekološku funkciju.

KULTURNE VRIJEDNOSTI	OPIS
Povijesni i/ili baštinski značaj	Krajobraz ili elementi krajobraza imaju povijesnu i/ili baštinsku vrijednost. Organizacija prostora, načini korištenja zemljišta, pojedine ili grupe struktura ili građevina te tehnike gradnje imaju kapacitet svjedočanstva o prošlosti ili kontinuitetu ljudskog djelovanja i/ili o određenim povijesnim razdobljima. U ovoj kategoriji dolazi u obzir i napušteni krajobraz (reliktni / fosilni krajobraz) koji strukturno zadržava određena obilježja koja uvjetuju povijesnu i/ili baštinsku vrijednost.
Asocijativni značaj	Krajobraz ili pojedini element krajobraza nositelj je simbolike, povezan s događajima, tradicijom, praksama, zajednicom, vjerovanjima, umjetničkim i književnim radom itd.
Interes za opstanak	Prisutan je konsenzus javnog i/ili stručnog mišljenja o vrijednostima i potrebi očuvanja i/ili revitalizacije krajobraza.
Ekonomski značaj	Prisutan je (održivi) način korištenja zemljišta koji je važan aspekt gospodarstva promatranog područja i s kojim se lokalno stanovništvo identificira.
Značaj agrobioraznolikosti	Krajobrazi u kojima je antropogeni utjecaj uvjetovao veliku raznolikost i/ili prisutnost pojedinih iznimnih prirodnih i/ili kultiviranih životinjskih ili biljnih vrsta.
Društveni značaj	Krajobraz je predmet rekreacije, posjećivanja, obrazovanja i sl.

VIZUALNO-DOŽIVLJAJNE VRIJEDNOSTI	OPIS
Koherentnost krajobraza, sklad krajobraza, harmoničnost krajobraza	Označava stupanj povezanosti krajobraznih čimbenika u prostoru i vremenu. Visoka koherentnost odražava se u skladnoj organizaciji prostora, prilagođenosti antropogenih uzoraka prirodnim obilježjima, dosljednosti u izmjenjivanju krajobraznih uzoraka i elementa, jasnoj čitljivosti i preglednosti itd.
Vizualna cjelovitost, vizualni integritet	Odnosi se na cjelovit doživljaj vizualne cjeline. U vizualnom/strukturnom smislu procjena cjelovitosti uključuje utvrđivanje homogenosti i potpunosti karaktera promatranog prostora prema prisutnosti svih prirodnih i antropogenih elemenata te uzoraka, njihovu odnosu te kapacitetu prostora da se percipira kao samostalna jedinica. Uključuje i procjenu karaktera i brojnosti različitih vizura koje se otvaraju iz pojedinih točaka u prostoru, vizualne odnose elemenata koji tvore prostor, sagledivost šireg prostora, postojanje vizualnih koridora, barijera i rubova. Općenito cjelovitost označava i izostanak ometajućih elemenata.
Kompleksnost krajobraza	Označava stupanj raznolikosti krajobraznih uzoraka i elemenata (prirodnih i antropogenih), što doprinosi bogatstvu vizualne scene. Može proizlaziti iz raznolikosti prirodnih obilježja prostora, poput raščlanjenosti i razvedenosti reljefa te raznolikosti i različitih prirodnih površinskih pokrova, i/ili iz raznolikosti antropogenih obilježja (uzoraka naselja, poljoprivrede, otvorenih gradskih prostora itd.).
Prostorni identitet	Označava izrazitu prepoznatljivost krajobraza i snažan vizualni dojam koji uvjetuje osjećaj mjesta čineći ga jedinstvenim u odnosu na druge krajobraze. Može se očitovati na različite načine, uključujući posebnost ukupnog karaktera krajobraza, specifičnost prostorne organizacije i smještaja, istaknutost pojedinih uzoraka i elemenata, specifičan odnos antropogenih i prirodnih uzoraka, snažne prostorne kontraste te dominaciju neuobičajenih materijala i pokrova, ali i druge čimbenike koji doprinose jedinstvenosti krajobraza.
Panoramska sagledivost	Krajobraz je karakterističan po brojnosti, poželjno privlačnih, panoramskih vizura na samo područje ili iz područja.

6.3. OBRAZAC ZA IDENTIFIKACIJU IZNIMNOG /VRIJEDNOG KRAJOBRAZA (OZIVK)

Svaki iznimni/vrijedni krajobraz nužno je opisati putem sljedećeg obrasca. →→

OBRAZAC ZA IDENTIFIKACIJU IZNIMNOG/VRIJEDNOG KRAJOBRAZA
Obuhvat Jasno poligonski definiran (od 1:25.000 do 1:5000)

Kartografski prikaz
Fotografije
Naziv **Naziv iznimnog/vrijednog krajobraza** izvodi se na dvije razine. Prva razina: uz pomoć koncepta krajobraznog područja koji se temelji na glavnom obilježju i toponimu. Druga razina: uz pomoć koncepta krajobraznog tipa koji se temelji na glavnim obilježjima. Slijede primjeri imenovanja:

Područje

Iznimni/vrijedni krajobraz pasike na Kostanjskoj ljuti
 Iznimni/vrijedni krajobraz brine u kanjonu rijeke Krke
 Iznimni/vrijedni krajobraz uvale i plaže Medvid bad
 Iznimni/vrijedni krajobraz mlinica na donjem toku rijeke Krke
 Iznimni/vrijedni krajobraz poljoprivrednog područja u petrinjskom Pokuplju
 Iznimni/vrijedni krajobraz šume na Petrovoj gori
 Iznimni/vrijedni krajobraz utvrde Klinac
 Iznimni/vrijedni krajobraz ruralnog naselja Čučevo
 Iznimni/vrijedni krajobraz toka rijeke Kupe Nebojan – Brest
 Iznimni/vrijedni krajobraz Lumbarajskog polja
 Iznimni/vrijedni krajobraz vinograda na hvarskim plažama

Tip

Krajobraz omeđenih krčevina na boginjavu kršu
 Krajobraz polja u kanjonu rijeke
 Krajobraz uvale i pješčane plaže
 Krajobraz sedrenih barijera s mlinicama
 Mozaični poljoprivredni krajobraz omeđen živicama
 Krajobraz šumovita pobrđa
 Krajobraz (srednjovjekovne) utvrde na brežuljku
 Krajobraz zaselka na krškoj zaravni
 Krajobraz šumovita meandrirajućeg toka rijeke s prudovima
 Krajobraz mozaične poljoprivrede u krškom polju
 Krajobraz vinograda na kultiviranim koluvijalnim zastorima

Ključna obilježja Taksativni opis prirodnih, antropogenih i vizualno-doživljajnih obilježja

***Kriteriji** Argumentacija reprezentativnosti ili rijetkosti

Indikatori vrijednosti Argumentacija iznimnosti s pomoću indikatora vrijednosti (navesti indikatore te opisati krajobraz uz pomoć svakog indikatora)

Promjene i pritisci Opis postojećih promjena i trendova te planiranih pritisaka

Preporuka za zakonsku zaštitu ☐ DA ☐ NE Navesti kategoriju kulturnog dobra ili zaštite prirode

****Preporuka za uvrštavanje u kategoriju Iznimni krajobraz** ☐ DA ☐ NE

Je li vrijedan/izniman krajobraz dio zaštićenog područja prirode i/ili zaštićenoga kulturnog dobra? ☐ DA ☐ NE Navesti naziv kulturnog dobra ili zaštićene prirode

Smjernice za očuvanje i razvoj
Autor ispunjenog obrasca
Nadležnost (naručitelj dokumenta)
Datum

*samo za iznimni krajobraz

**samo za vrijedni krajobraz

7.

VRIJEDNE VIZURE I DEGRADIRANI KRAJOBRAZI

DEGRADIRANI KRAJOBRAZ jest onaj čija su obilježja znatno degradirana ili oštećena ljudskim djelovanjem ili prirodnim procesima.

OBNOVA KRAJOBRAZA podrazumijeva proces poboljšanja ili vraćanja prirodnih i antropogenih obilježja krajobraza koji su oštećeni ili degradirani ljudskim djelovanjem ili prirodnim procesima. Ovisno o stupnju degradacije i ciljevima obnove, može uključivati elemente sanacije (uklanjanje degradacije), revitalizacije (oživljavanje funkcija) ili prenamjene u skladu sa suvremenim potrebama, ali uvijek u svrhu jačanja kulturnih, vizualno-doživljajnih i prirodnih kvaliteta krajobraza. Može obuhvaćati uklanjanje ekoloških šteta, ponovno uspostavljanje bioraznolikosti, obnovu tla, vegetacije, vodnih tijela te uvođenje novih krajobraznih elemenata. Obnova se može temeljiti na rekultivaciji (povratku nekadašnjih krajobraznih obilježja) ili uspostavi potpuno novih prostora prilagođenih suvremenim potrebama.

KRAJOBRAZI ZA OBNOVU birani su degradirani krajobrazi koji se razmatraju za implementaciju u prostorni plan.

SCENSKA KVALITETA KRAJOBRAZA predstavlja vizualnu cjelinu krajobraza iznimnih i/ili visoko vrijednih vizualno-doživljajnih kvaliteta (prostorni identitet, koherentnost, vizualna cjelovitost, kompleksnost) i velikog intenziteta vizualne izloženosti.

VRIJEDNA VIZURA točka je visoke frekvencije čovjekova promatranja s koje je vidljiv krajobraz visoke scenske kvalitete.

U sklopu krajobrazne osnove, nakon identifikacije iznimnih/vrijednih krajobraza, identificiraju se i vrijedne vizure te degradirani krajobrazi, a potom se propisuju smjernice za njihovo očuvanje i način obnove.

VRIJEDNE VIZURE najprije se identificiraju, a potom vrednuju na temelju vizualno-doživljajnih kriterija navedenih u ovom vodiču (prostorni identitet, koherentnost, vizualna cjelovitost, kompleksnost) i nekih dodatnih kriterija poput atraktivnih prostornih akcenata itd. Tako identificirane vrijedne vizure predlažu se za implementaciju u prostorne planove u 3. *Posebne mjere*, 3.1. *Posebne vrijednosti*, 3.1.3. *Krajobraz*. Osim identifikacije novih vrijednih vizura analiza i vrednovanje vizura u sklopu krajobrazne osnove omogućava i revidiranje prostornim planovima već predloženih vrijednih vizura i/ili vizurnih točaka.

DEGRADIRANI KRAJOBRAZI identificiraju se već pri procjeni karaktera krajobraza, odnosno uspostave GIS baze podataka i terenskog obilaska. Riječ je o krajobrazima čija su obilježja znatno degradirana ili oštećena ljudskim djelovanjem (sječa šuma, apartmanizacija, neplanska gradnja, okrupnjavanje poljoprivrednih parcela, industrija, kamenolomi, odlagališta otpada, neuređene obalne zone i sl.) ili prirodnim procesima (požari, klizišta, vjetroizvale, poplave itd.). Degradirani krajobrazi većinom su antropogene strukture koje svojom pojavnošću (visinom, oblikom, dimenzijama i karakterom) predstavljaju negativna obilježja u prostoru smanjujući pritom u prvom redu vizualno-doživljajne, a potom i prirodne te antropogene kvalitete krajobraza. Stupanj degradacija ovisi o njihovoj vizualnoj izloženosti, veličini degradiranih krajobraza, stupnju integriranosti u postojeća obilježja krajobraza te njihovu privremenom (npr. privremena gradilišta, vatrom uništena područja, meliorirani krš itd.) ili trajnom karakteru (veće industrijske i gospodarske zone, odlagališta otpada, kamenolomi, zone neplanske izgradnje itd.). Među identificiranim degradiranim krajobrazima biraju se oni koji se prioritarno moraju obnoviti, odnosno priprema se prijedlog „krajobraza za obnovu“ za potrebe implementacije u prostorne planove, i to urbanom sanacijom ili urbanom preobrazbom (kartografski prikaz 1.3.3. *Mjere za urbanu sanaciju ili urbanu preobrazbu*) i/ili za ostale mjere sanacije (kartografski prikaz 3.3.2. *Područja primjene posebnih mjera uređenja i zaštite – Područja primjene ostalih mjera sanacije*).

8.

CILJEVI KVALITETA I SMJERNICE ZA NJIHOVO POSTIZANJE TE OČUVANJE I UNAPREĐENJE KRAJOBRAZA

CILJEVI KVALITETA KRAJOBRAZA definiraju željena obilježja i kvalitete krajobraza koje treba postići ili očuvati u budućnosti. Predstavljaju zajedničke težnje opće javnosti, mišljenja stručnjaka i javnih politika u odnosu na krajobraz i njegova obilježja. Ciljevi kvaliteta krajobraza način su formiranja konačnog cilja za unapređenje i očuvanje krajobraza koji je društvo postavilo u procesu sudjelovanja javnosti. Dobivaju se na temelju prepoznavanja karaktera krajobraza, njegovih kvaliteta i vrijednosti te dinamike za svaku krajobraznu jedinicu.

SMJERNICE ZA POSTIZANJE CILJEVA KVALITETA TE OČUVANJE I UNAPREĐENJE KRAJOBRAZA proizlaze isključivo iz identificiranih ciljeva kvaliteta krajobraza te prethodne procjene karaktera i vrednovanja krajobraza. Vrednovanjem krajobraznih kvaliteta dobivaju se saznanja o karakterističnim obilježjima koje je potrebno očuvati te najvrednijim i najugroženijim krajobrazima. Smjernice određuju načine na koji se ciljevi kvaliteta postižu, a osim stručne analize i identifikacije uključuju i mišljenje javnosti.

OPĆE SMJERNICE odnose se na prethodne procjene karaktera i vrednovanja krajobraza te su općenito vezane za cjelokupno područje istraživanja bez imenovanja područja i lokaliteta. Posebno se mogu propisati smjernice za planiranje različitih razvojnih (sektorskih) zahvata koji generiraju pritiske, i to tako da se predlože rješenja za njihov održiv razvoj koja će pomoći da promjena i degradacija u krajobrazu bude što manje. Smjernice se mogu odrediti i za upravljanje aktivnostima primarnog korištenja zemljišta (šumarstvo, poljoprivreda itd.) kako bi se očuvali tradicionalni/povijesni krajobrazni uzorci te budućim aktivnostima stvarali novi, prepoznatljivi i visoke kvalitete.

DETALJNE SMJERNICE propisuju se za svako krajobrazno područje zasebno i uključuju imenovanje područja i lokaliteta. Također daju osvrt i prijedloge vezane za prostorno-plan-skom dokumentacijom planirane zahvate u pojedinome krajobraznom području kako bi oni bili u skladu s prepoznatim kvalitetama krajobraza.

SMJERNICE ZA POSEBNE MJERE ZAŠTITE propisuju se za identificirane iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure, a **SMJERNICE ZA POSEBNE MJERE NAČINA KORIŠTENJA I UREĐENJA (KRAJOBRAZI ZA OBNOVU)** propisuju se za pojedine identificirane degradirane krajobraze koje je moguće sanirati i/ili obnoviti.

Ovim su korakom obuhvaćeni **(1.) ciljevi kvaliteta krajobraza** i **(2.) smjernice za postizanje ciljeva te očuvanje, unapređenje krajobraza i planiranje novih aktivnosti.**

(1.) Ciljevi kvaliteta krajobraza na regionalnoj i mikroregionalnoj razini određuju se na temelju stručne procjene stanja krajobraza i njegovih kvaliteta te pomoću participativnih pristupa koji uključuju **online upitnike** i **fokus grupe**. Unutar svakoga krajobraznog području propisuje se način na koji će se određeni krajobraz:

- očuvati
- obnoviti
- unaprijediti.

Na **područnoj i lokalnoj razini** ciljevi kvaliteta krajobraza određuju se s obzirom na identificiranu osjetljivost i ugroženost krajobraza, a u svrhu propisivanja načina na koji će se određeni krajobraz očuvati, obnoviti/ unaprijediti.

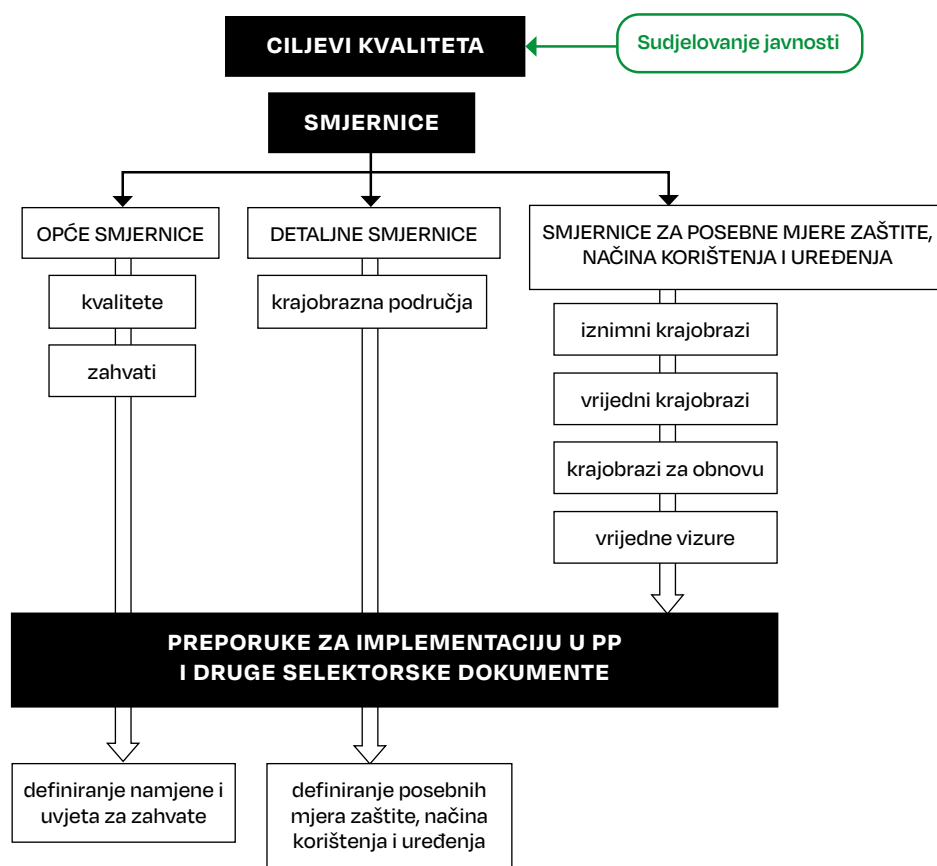
(2.) Smjernice za očuvanje i unapređenje krajobraza predstavljaju set prijedloga/načina kako očuvati, obnoviti i/ili unaprijediti identificirani karakter i kvalitete te planirati nove aktivnosti. Proizlaze isključivo iz identificiranih ciljeva kvaliteta krajobraza, a osim stručne analize i identifikacije uključuju i stavove javnosti: na regionalnoj razini predstavnike javnih institucija koje sudjeluju u postupcima donošenja odluka o promjenama u prostoru i/ili zaštiti prostora, a na nižoj razini

ni lokalnu zajednicu. Nadalje, smjernice za očuvanje i unapređenje krajobraza mogu biti **opće, detaljne te za posebne mjere zaštite, načina korištenja i uređenja.**

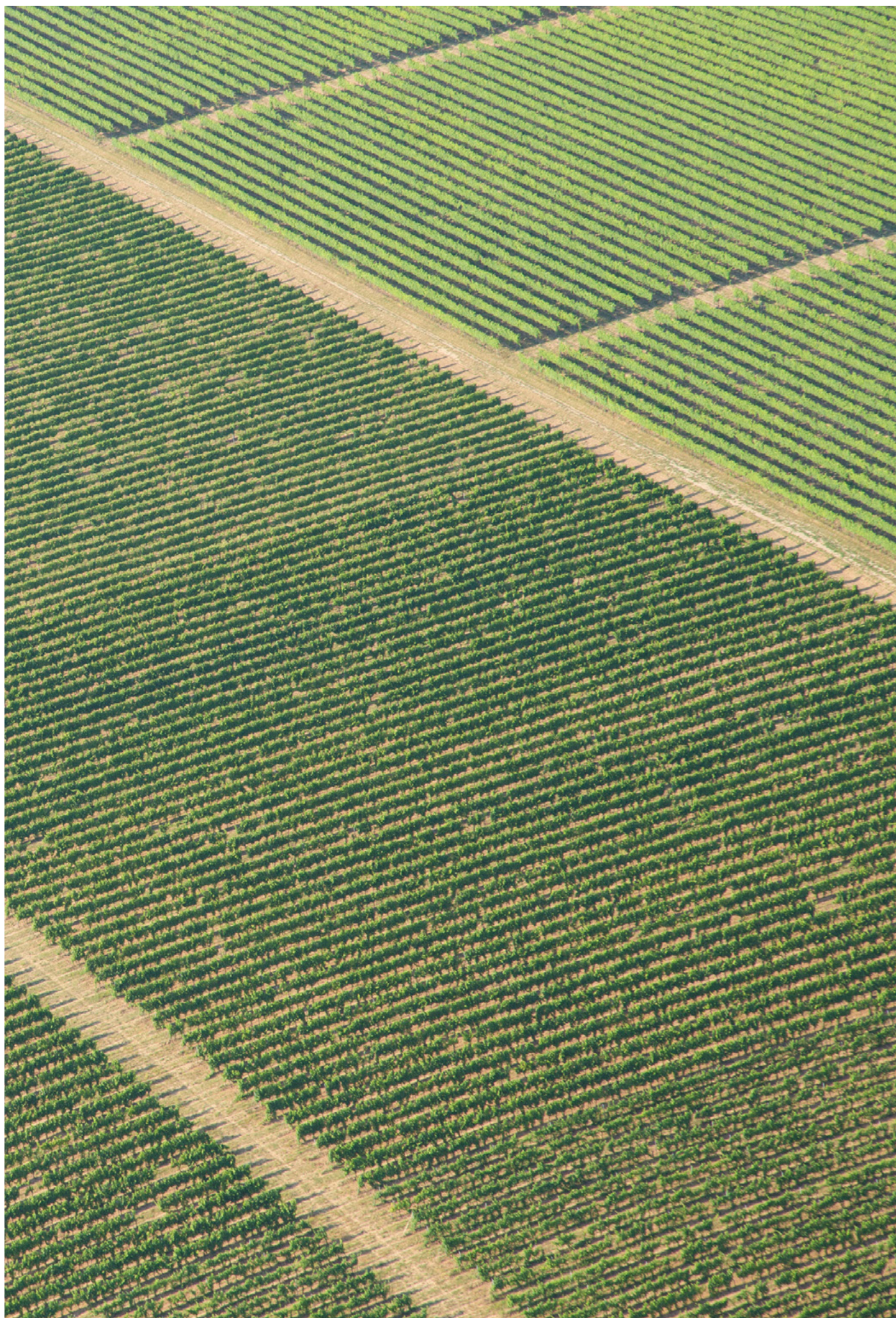
Opće smjernice su generalne, nisu vezane za geografska područja, a propisuju se za krajobrazne kvalitete i tipove zahvata.

Detaljne smjernice su pak uvijek vezane za konkretna krajobrazna područja. Njihova detaljnost ovisi o hijerarhijskoj razini; kod lokalne razine smjernice su detaljnije i obrnuto.

Smjernice za posebne mjere zaštite vezane su za identificirane iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure, a osnovni im je cilj osigurati njihovo očuvanje; **Smjernice za posebne mjere načina korištenja i uređenja (krajobrazi za obnovu)** propisuju se pak za pojedine identificirane degradirane krajobraze koje je moguće sanirati i/ili obnoviti. Smjernicama se daju konkretne preporuke kojima će se unaprijediti svijest o krajobrazima, poboljšati njihovo očuvanje te ojačati postupci planiranja i održivog upravljanja. Mogu se koristiti pri izradi prostornih planova državne (DPPR, PPPPO, PP IGP), područne (PPŽ) i lokalne (PPUG/O, GUP i UPU) razine, ali i njihovih izmjena i dopuna, te uzeti u obzir pri izradi različitih sektorskih dokumenata (razvojna strategija, strategija zelene urbane obnove, konzervatorske podloge, stručna podloga za zaštitu prirode, plan upravljanja zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže, strateška studija utjecaja na okoliš u sklopu SPUO postupka te studija utjecaja na okoliš u sklopu PUO postupka itd.).

SLIKA 8-1 • PRIKAZ RADNOG POSTUPKA IMPLEMENTACIJE SMJERNICA KRAJOBRAZNIH OSNOVA U PP I RAZLIČITE SEKTORSKE DOKUMENTE

9.

METODOLOŠKI OKVIR IZRADE KRAJOBRAZNIH OSNOVA PO HIJERARHIJSKIM RAZINAMA

Slijede tablični prikazi metodologije i specifičnosti u radnim postupcima za svaku hijerarhijsku razinu.

I. RAZINA – MAKROREGIONALNA		
Mjerilo	M 1:250.000	
Razina PP	DPPR, PP IGP	
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	klima (hidro)geologija makroreljef prirodno-geografske regije bioekološke regije	
Naziv	Nomenklatura tip	nizinski krajobraz gorsko-brdski krajobraz gorski krajobraz primorski krajobraz morski krajobraz
	Nomenklatura područje	Panonsko-peripanonska Hrvatska Gorska Hrvatska Jadranska Hrvatska
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija
	Ključna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koja definiraju karakter krajobraznog područja
	Obilježja	opis obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice makroregionalne razine s naglaskom na prirodnim obilježjima krajobraza
	Karakter	kratak opis karaktera

TABLICA 9-1 • RAZRADA METODOLOGIJE I RADNOG POSTUPAKA ZA I. RAZINU – MAKROREGIONALNU

II. RAZINA – REGIONALNA

Mjerilo	M 1:250.000 – 1:100.000		
Razina PP	DPPR		
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	(hidro)geologija hidrologija reljef kulturne regije površinski pokrov (CLC) – 1. razina šumska vegetacija/zajednice		
Naziv	Nomenklatura tip	makro do mezoreljef (zaravni, gorja, pobrđa, riječne nizine, obalne padine, krška polja, akvatoriji s otocima, akvatoriji zaljeva itd.) + (hidro) geološko obilježje	primjeri <i>Krajobraz zaravni</i> <i>Krajobraz riječne nizine</i> <i>Krajobraz višega gorja i pobrđa</i> <i>Krajobraz akvatorija malih otoka</i> <i>Krajobraz otvorenog mora</i>
	Nomenklatura područje	toponimi regija + reljefno obilježje (gornji, zaravan, obalni, otočje)	primjeri: <i>Sjevernodalmatinska zaravan i Bukovica</i> <i>Kvarnersko priobalje</i> <i>Sjevernodalmatinsko otočje</i> <i>Siva Istra</i> <i>Karlovačko Pokuplje</i> <i>Banovina</i>
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija	
	Ključna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koji definiraju karakter krajobraznog područja	
	Obilježja	opis prirodnih i antropogenih obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice regionalne razine. Manjim dijelom opisati vizualno-doživljajna obilježja. Uključivati zakonom zaštićena područja prirodne i kulturne baštine te područja ekološke mreže.	
	Karakter	kratki opis karaktera	
Vrednovanje	Kvalitete	Identificirati kvalitete krajobraza (nominalna skala) na općoj razini prema kriterijima za: — prirodne kvalitete (prirodnost, netaknutost, bioraznolikost, posebna obilježja vegetacije, reljefa, voda) — antropogene kvalitete (povijesni značaj, posebnost uzorka, smještaja i organizacije naselja, očuvanost naselja, kulturna simboličnost, posebnosti poljoprivrednih, šumskih i ostalih korištenja zemljišta) — vizualno-doživljajne kvalitete (vizualna cjelovitost, kompleksnost, koherentnost, prostorni identitet)	
	Postojeće promjene i pritisci	postojeće promjene u krajobrazu, bilo pozitivne bilo negativne te budući pritisci (nominalno i taksativno)	
Sudjelovanje javnosti	Dionici	nadležna ministarstva (Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije, Ministarstvo kulture i medija, Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine), županijski zavodi za prostorno uređenje, županijski odjeli za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (regionalni JU, NP i PP), konzervatorski odjeli, zainteresirana stručna javnost (predstavnici strukovnih udruga i tvrtki)	
	Pristup	online upitnici, fokus grupe, radionice	
Ciljevi kvaliteta	što je potrebno očuvati/obnoviti/unaprijediti/planirati prema identificiranim kvalitetama		
Smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza te očuvanje i unapređenje krajobraza	smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza, opće i detaljne smjernice		

TABLICA 9-2 • RAZRADA METODOLOGIJE I RADNOG POSTUPAKA ZA II. RAZINU – REGIONALNU

III. RAZINA – MIKROREGIONALNA			
Mjerilo	M 1:100.000 – 1:50.000		
Razina PP	PP ŽUPANIJA, PPPPO		
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	hidrologija mezoreljef pedologija pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 2. razina prirodno-geografske mikroregije tip naselja		
Naziv	Nomenklatura tip	od mezo do subgeoreliefno obilježje (dijelovi nizina i ravnica, dijelovi gorja, gore, pobrđa, gore, brda, pobrđa, udoline, ušća, krška polja, manji zaljevi, manje zaravni itd.) + korištenje (istaknuti i prostorno rašireni način korištenja – urbano, poljoprivredno, šumsko, ruralno itd.)	primjeri: <i>Krajobrazni tip gorskog područja</i> <i>Krajobrazni tip aluvijalnih riječnih ravni</i> <i>Krajobrazni tip obalnih padina</i> <i>Tip urbanog krajobraza</i> <i>Krajobraz mora između velikih otoka</i> <i>Krajobrazni tip otvorenog mora</i>
	Nomenklatura područje	toponim regionalne do mikoregionalne razine (nazivi gora, nizina, rijeka, gradova/općine i sl.) + reljefno obilježje i obilježje mora (gora, brdo, pobrđe, nizina, otvoreno/zatvoreno more itd.) + strana svijeta/smještaj (sjeverni, donji, gornji, od do i sl.)	primjeri: <i>Krajobrazno područje donjeg Turopolja</i> <i>Krajobrazno područje Donje Neretve</i> <i>Krajobrazno područje Lonjskog i Crnac polja</i> <i>Krajobrazno područje Zrinske gore</i> <i>Krajobrazno područje Banovsko - petrinjskog pobrđa</i> <i>Krajobrazno područje mora od Pelješca do Zatona</i> <i>Krajobrazno područje mora Kvarnerića</i>
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija	
	Glavna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koja definiraju karakter krajobraznog područja	
	Obilježja	opis prirodnih i antropogenih obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice mikoregionalne razine. Opisati i vizualno-doživljajna obilježja. Uključiti zakonom zaštićena područja prirodne i kulturne baštine, područja ekološke mreže te područja zaštićena prostorno-planskom dokumentacijom	
	Karakter	kratak opis karaktera, njegove dinamike i stabilnosti	
Vrednovanje	Kvalitete	identificirati kvalitete krajobraza (nominalna skala) na općoj razini prema kriterijima za: — prirodne kvalitete (prirodnost, netaknutost, posebna obilježja vegetacije, reljefa, voda) — antropogene kvalitete (povijesni značaj, posebnost uzorka, smještaja i organizacije naselja, očuvanost naselja, kulturna simboličnost, posebnosti poljoprivrednih, šumskih i ostalih korištenja zemljišta, lokalne prakse) — vizualno-doživljajne kvalitete (vizualna cjelovitost, kompleksnost, koherentnost, prostorni identitet)	
	Postojeće promjene i pritisci	postojeće promjene u krajobrazu, bilo pozitivne bilo negativne, te budući pritisci (nominalno i taksativno)	
Sudjelovanje javnosti	Dionici	županijski zavodi za prostorno uređenje, županijski odjeli za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (regionalne JU, NP i PP), konzervatorski odjeli, zainteresirana stručna javnost (predstavnici strukovnih udruga i tvrtki)	
	Pristup	online upitnici, fokus grupe, radionice	
Iznimni/vrijedni i degradirani krajobrazi te vrijedne vizure		identifikacija iznimnih/vrijednih i degradiranih krajobraza te vrijednih vizura	
Ciljevi kvaliteta		što je potrebno očuvati/obnoviti/unaprijediti/planirati prema identificiranim kvalitetama	
Smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza te očuvanje i unapređenje krajobraza		smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza, opće i detaljne smjernice te smjernice za posebne mjere zaštite (iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure) i za posebne mjere načina korištenja i uređenja (krajobrazi za obnovu).	

TABLICA 9-3 • RAZRADA METODOLOGIJE I RADNOG POSTUPAKA ZA III. RAZINU – MIKROREGIONALNU

IV. RAZINA – PODRUČNA

Mjerilo	M 1:50.000 – 1:25.000		
Razina PP	PP ŽUPANIJA, PPPPO, PPU OPĆINA/ GRADOVA		
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	hidrologija mikroreljef pedologija pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 2. i 3. razina tip poljoprivrednog krajobraza tip naselja i ostalih izgrađenih područja staništa – 1. razina		
Naziv	Nomenklatura tip	reljefno obilježje (dijelovi brda i pobrđa, dijelovi nizina, manje doline i udoline, veći hrptovi, dijelovi riječnog korita, dijelovi kanjona, dijelovi obale, morski kanali, male zaravni itd.) + korištenje (obilježja naselja, poljoprivrednih i šumskih i dr. površina – poljodjelsko, pašnjačko, šumsko, solane, zaseoci, sela i gradska naselja i njihova morfološka obilježja itd.)	primjeri: <i>Krajobrazni tip kanjona s dolinskim proširenjem i slapištem</i> <i>Krajobrazni tip solane</i> <i>Krajobrazni tip suhe doline sa sustavom raspršenih zaseoka i omeđenih polja</i> <i>Krajobrazni tip zaravni s prostranim kultiviranim udolinama i zaseocima</i> <i>Tip urbanog krajobraza blokovske višestambene izgradnje u nizini</i> <i>Krajobrazni tip brežuljkastog područja s raspršenim seoskim naseljima i poljoprivredno-šumskim mozaikom</i> <i>Krajobrazni tip morskog kanala</i>
	Nomenklatura područje	toponim od mikroregionalne do lokalne razine (nazivi dijelovi gora, brda, nizina, rijeka, kanjona, otoka, zatim nazivi naselja itd.) + reljefno obilježje (gora, brdo, kanjon, rijeka, pobrđe, ušće, nizina itd.) + strana svijeta/smještaj (sjeverni, donji, gornji i sl.)	primjeri: <i>Krajobrazno područje ušća rijeke Čikole</i> <i>Krajobrazno područje južne Prominske zaravni</i> <i>Krajobrazno područje sela Gore i Strašnika</i> <i>Krajobrazno područje gradskog naselja Petrinja</i> <i>Krajobrazno područje mora Kaštelanskog zaljeva</i>
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija	
	Ključna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koja definiraju karakter krajobraznog područja	
	Obilježja	opis prirodnih i antropogenih obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice područne razine. Opisati i vizualno-doživljajna obilježja. Uključivati zakonom zaštićena područja prirodne i kulturne baštine, područja ekološke mreže te područja zaštićena prostorno-planskom dokumentacijom	
	Karakter	kratak opis karaktera, njegove dinamike i stabilnosti	
Vrednovanje	Kvalitete	modeliranje kvaliteta krajobraza (ordinalna skala) prema kriterijima: — prirodne (bioraznolikost, percepcija prirodnosti, zaštita prirode) — antropogene (kulturna baština, poljoprivredni krajobrazi, izgrađene cjeline) — vizualno-doživljajne (vizualne cjeline, vizualna izloženost, vizualna obilježja)	
	Osjetljivost	procjena osjetljivosti krajobraznih područja	
	Postojeće promjene i pritisci	postojeće promjene u krajobrazu, bilo pozitivne bilo negativne, te budući pritisci (intenzitet, količina i rasprostranjenost)	
	Ugroženost	procjena ugroženosti krajobraznih područja	
Sudjelovanje javnosti	Dionici	županijski zavodi za prostorno uređenje, županijski odjeli za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (regionalne JU, lokalni JU, NP i PP), konzervatorski odjeli, predstavnici stručnih udruženja i tvrtki, predstavnici gradskih i općinskih ureda	
	Pristup	online upitnici, fokus grupe, panel-rasprave, radionice	
Iznimni/vrijedni i degradirani krajobrazi te vrijedne vizure		identifikacija iznimnih/vrijednih i degradiranih krajobraza te vrijednih vizura	
Ciljevi kvaliteta		što je potrebno očuvati/obnoviti/unaprijediti/planirati prema identificiranim kvalitetama	
Smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza te očuvanje i unapređenje krajobraza		smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza, opće i detaljne smjernice te smjernice za posebne mjere zaštite (iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure) i za posebne mjere načina korištenja i uređenja (krajobrazi za obnovu).	

V. RAZINA – LOKALNA			
Mjerilo	M 1:25.000 – 1:5.000		
Razina PP	PPU OPĆINA/ GRADOVA, PPPPO, GUP		
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	hidrologija mikroreljef pedologija pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 3. i 4. razina tip poljoprivrednog krajobraza tip naselja i ostalih izgrađenih područja staništa – 2. razina		
Naziv	Nomenklatura tip	mikroreljefno obilježje (dijelovi obala, polja, nizina, riječnih korita, jaruge, bujičnjaci, ponikve, klifovi itd.) + korištenje (funkcije i morfološka obilježja naselja, poljoprivrednih i prirodnih površina – vinogradi, maslinici, mješovite namjene, pašnjaci, šume, šikare itd. te morfološki tipovi ruralnih i dijelova gradskih naselja itd.)	primjeri: <i>Krajobraz zbijenoga ruralnog naselja u zaljevu</i> <i>Jezero s obalnim područjem</i> <i>Hrbat s izraženim jarugama te pokrovom goleti i makije</i> <i>Koluvijalno-proluvijalna obalna strana u kombiniranoj namjeni makije i poljodjelstva</i> <i>Krajobrazni tip morske uvale</i>
	Nomenklatura područje	toponim od područne do lokalne razine (nazivi dijelova brda, polja, rijeka, obala, nazivi naselja, otoka itd.) + reljefno obilježje (dijelovi brda, gorja, obala, polja, nizina, rijeka itd.) + strana svijeta/smještaj (sjeverni, donji, gornji i sl.)	primjeri: <i>Obalna padina sjeveroistočnog dijela otoka Koločepa</i> <i>Krajobrazno područje Kameno brdo</i> <i>Krajobrazno područje Vransko jezero</i> <i>Viši dio brda Crnogorka</i> <i>Krajobrazno područje mora Malostonskog zaljeva</i>
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija	
	Ključna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koja definiraju karakter krajobraznog područja	
	Obilježja	opis prirodnih i antropogenih obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice lokalne razine. Opisati i vizualno-doživljajna obilježja. Uključiti zakonom zaštićena područja prirodne i kulturne baštine, područja ekološke mreže te područja zaštićena prostorno-planskom dokumentacijom	
	Karakter	kratak opis karaktera, njegove dinamike i stabilnosti	
Vrednovanje	Kvalitete	modeliranje kvaliteta krajobraza (ordinalna skala) prema kriterijima: — prirodne (bioraznolikost, percepcija prirodnosti, zaštita prirode) — antropogene (kulturna baština, poljoprivredni krajobrazi, izgrađene cjeline i strukture) — vizualno-doživljajne (vizualne cjeline, vizualna izloženost, vizualna obilježja)	
	Osjetljivost	procjena osjetljivosti krajobraznih područja	
	Postojeće promjene i pritisci	postojeće promjene u krajobrazu, bilo pozitivne bilo negativne, te budući pritisci (intenzitet, količina i rasprostranjenost)	
	Ugroženost	procjena ugroženosti krajobraznih područja	
Sudjelovanje javnosti	Dionici	gradski odjeli za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode (regionalni JU, lokalni JU, NP i PP), konzervatorski odjeli, predstavnici udruga, predstavnici gradskih i općinskih ureda, vijeća gradskih četvrti, javnopravnih tijela, lokalno stanovništvo	
	Pristup	online upitnici, fokus grupe, panel-rasprave, radionice	
Iznimni/vrijedni i degradirani krajobrazi te vrijedne vizure		identifikacija iznimnih/vrijednih i degradiranih krajobraza te vrijednih vizura	
Ciljevi kvaliteta		što je potrebno očuvati/obnoviti/unaprijediti/planirati prema identificiranim kvalitetama	
Smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza te očuvanje i unapređenje krajobraza		smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza, opće i detaljne smjernice te smjernice za posebne mjere zaštite (iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure) i za posebne mjere načina korištenja i uređenja (krajobrazi za obnovu).	

TABLICA 9-5 • RAZRADA METODOLOGIJE I RADNOG POSTUPAKA ZA V. RAZINU – LOKALNU

VI RAZINA – LOKALITET

Mjerilo	M 1:5000 – 1000		
Razina PP	PPPPQ, UPU		
Kriteriji za izdvajanje krajobraznih jedinica	hidrologija mikroreljef pedologija pokrov i namjena korištenja zemljišta (CLC) – 3. i 4. razina tipologija poljoprivrednih površina tipologija naselja i ostalih izgrađenih područja staništa – 2. razina		
Naziv	Nomenklatura tip	korištenje (detaljni poljoprivredni načini korištenja zemljišta, dijelovi naselja, + struktura (parcelacija, matrice naselja) + reljefno obilježje	primjeri: <i>Suhozidno omeđena polja pravilne parcelacije</i> <i>Šikare na krškim padinama</i> <i>Uzorak zbijene jednostambene izgradnje</i> <i>Zaselak raspršene matrice</i>
	Nomenklatura područje	toponim mikrorazine + korištenje	primjeri: <i>Područje suhozidnih krčevina Modrave</i> <i>Zapadni dio naselja Viktorovac</i> <i>Naselja Novo Pračno i Mošćenica</i> <i>Polje Rakovo</i>
Opis krajobraznog područja	Obuhvat/smještaj	pisana i grafička ilustracija	
	Ključna obilježja	taksativni opis ključnih obilježja koja definiraju karakter krajobraznog područja	
	Obilježja	opis prirodnih i antropogenih obilježja prilagoditi ključnim kriterijima na temelju kojih su identificirane krajobrazne jedinice lokaliteta. Opisati i vizualno-doživljajna obilježja. Uključiti zakonom zaštićena područja prirodne i kulturne baštine, područja ekološke mreže te područja zaštićena prostorno-planskom dokumentacijom	
	Karakter	kratak opis karaktera, njegove dinamike i stabilnosti	
Vrednovanje	Kvalitete	modeliranje kvaliteta krajobraza (ordinarna skala) prema kriterijima: — prirodne (bioraznolikost, percepcija prirodnosti, zaštita prirode) — antropogene (kulturna baština, poljoprivredni krajobrazi, izgrađene strukture) — vizualno-doživljajne (vizualne cjeline, vizualna izloženost, vizualna obilježja) za mali UPU modelirati ranjivost krajobraza	
	Osjetljivost	procjena osjetljivosti krajobraznih područja	
	Postojeće promjene i pritisci	postojeće promjene u krajobrazu, bilo pozitivne bilo negativne, te budući pritisci (intenzitet, količina i rasprostranjenost)	
	Ugroženost	procjena ugroženosti krajobraznih područja	
Sudjelovanje javnosti	Dionici	predstavnici udruga, predstavnici gradskih i općinskih ureda, vijeća gradskih četvrti, jav-nopravnih tijela, lokalno stanovništvo	
	Pristup	online upitnici, fokus grupe, panel-rasprave, radionice	
Iznimni/vrijedni i degradirani krajobrazi te vrijedne vizure		identifikacija iznimnih/vrijednih i degradiranih krajobraza te vrijednih vizura	
Ciljevi kvaliteta		što je potrebno očuvati/obnoviti/unaprijediti prema identificiranim kvalitetama	
Smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza te očuvanje i unapređenje krajobraza		smjernice za postizanje ciljeva kvaliteta krajobraza, opće i detaljne smjernice te smjernice za posebne mjere zaštite (iznimne i vrijedne krajobraze te vrijedne vizure) i za posebne mjere načina korištenja i uređenja (krajobrazi za obnovu).	

TABLICA 9-6 • RAZRADA METODOLOGIJE I RADNOG POSTUPAKA ZA VI. RAZINU – LOKALITET

10.

DOSTUPNOST KRAJOBRAZNIH OSNOVA I IZNIMNIH KRAJOBRAZA U INFORMACIJSKOM SUSTAVU PROSTORNOG UREĐENJA (ISPU)

Jedna od očekivanih konačnih GIS formi pojedine krajobrazne osnove jest jedinstveni vektorski poligonski GIS podatak krajobraznih tipova i područja (jedne ili više razina). Takav podatak u sebi sadržava atribute i pripadajuće informacije predstavljene u procjeni karaktera krajobraza, vrednovanju krajobraza i smjernicama. Njega će biti moguće uključiti kao zaseban sloj u ISPU, pri čemu će se krajobrazna jedinica grafički prikazivati kao konturni obris bez ispune. Bit je da se ispod spomenutog sloja vidi željena osnovna podloga (DOF, TK, HOK i dr.). Odabirom željene krajobrazne jedinice, otvara se atributna tablica s pripadajućim metapodacima (naziv krajobraznog područja i tipa, obuhvat, ključna obilježja, kratki opis karaktera, opisne ocjene prirodnih, antropogenih i vizualnih kvaliteta, stupnja osjetljivosti, pritiska i ugroženosti). S obzirom na to da će krajobrazne osnove biti izrađene i u obliku publikacija te sadržavati atlas krajobraza, svaka će imati i pripadajuću „karticu“ karakterizacije, vrednovanja i smjernica. Jedan od atributnih podataka upravo će biti poveznica na pdf „kartice“ krajobrazne jedinice, a koji će osim podataka iz atributne tablice sadržavati i druge očekivane priloge (fotografije, ilustracije itd.).

Neovisno o prethodno opisanom sloju (i činjenici da će svi pripadajući atributi biti vidljivi unutar svake promatrane krajobrazne jedinice), bit će omogućeni i zasebni slojevi kvaliteta i pritiska i to na svim razinama (osim makroregionalnoj) dok će osjetljivost i ugroženost biti zasebni slojevi samo na područnoj i lokalnoj razini. Prikazivat će se pomoću transparentne ispune u gradaciji jedne boje, pri čemu će jači intenzitet boje upućivati na jačinu osjetljivosti/ugroženosti.

Budući da se cilja na to da sve razine krajobraznih raščlambi budu implementirane u ISPU, svaka će razina imati svoj raspon mjerila unutar kojeg se otvara u pregledniku.

Očekuje se i zaseban vektorski sloj: (1) iznimni krajobrazi, (2) vrijedni krajobrazi, (3) vrijedne vizure, (4) obnova krajobraza / krajobraz za obnovu prema već opisanom načelu prikaza krajobraznih jedinica, i to tako da će biti omogućen uvid u atributnu tablicu s pripadajućim metapodacima.

11.

TIM STRUČNJAKA ZA IZRADU KRAJOBRAZNIH OSNOVA I ATLASA IZNIMNIH KRAJOBRAZA

Tim za izradu **krajobrazne osnove** i **atlasa iznimnih krajobraza mora biti interdisciplinaran**, odnosno u njemu moraju sudjelovati stručnjaci iz različitih biotehničkih, prirodnih, tehničkih, društvenih, humanističkih i interdisciplinarnih disciplina.

Voditelj izrade krajobrazne osnove mora biti stručnjak krajobrazne arhitekture koji je stekao znanje u izradi krajobraznih osnova na preddiplomskom i diplomskom studiju krajobrazne arhitekture te ima iskustvo u izradi i vođenju krajobraznih osnova. Voditelj može biti i stručnjak druge struke ako je relevantna znanja stekao na poslijediplomskom ili specijalističkom studiju te ima iskustvo u izradi i vođenju krajobraznih osnova.

Ostali članovi tima mogu biti stručnjaci iz područja:

- krajobrazne arhitekture
- prostornog planiranja
- arhitekture
- etnologije
- (zaštite) kulturne baštine
- (zaštite) prirode i okoliša
- geologije/geomorfologije
- agronomije/poljoprivrede
- šumarstva
- biologije/ekologije
- geografije
- sociologije/psihologije.

